

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ТЕАТРУ, КІНО І ТЕЛЕБАЧЕННЯ ІМЕНІ І. К. КАРПЕНКА-КАРОГО

Інституту екранних мистецтв

Кафедра Звукорежисури

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти
на тему

**«Специфіка освітнього процесу при підготовці звукорежисерів:
український досвід»**

Студента/тки 2-м курсу ЗВР групи
Освітньої програми Звукорежисура
Спеціальності 021 Аудіовізуальне мистецтво
та виробництво
Галузі знань 02 Культура і мистецтво
Ступеня вищої освіти магістр
Явтушенка Василя Олександровича

Науковий керівник

доцент, доктор мистецтвознавства

Н.О. Костюк

Зміст

Вступ	3
Розділ 1. Професійні компетентності звукорежисера та особливості їх формування	7
1.1. Естетичні підстави формування професійних компетенцій звукорежисера	7
1.2. Професійні навички звукорежисера та шляхи їх формування	19
Висновки до розділу 1	33
Розділ 2. Програми підготовки звукорежисерів та їх зміст	35
2.1. Історичні передумови підготовки кваліфікованого звукорежисера	35
2.2. Аналіз освітніх програм європейських університетів	46
2.3. Типова навчальна програма польської вищої школи	60
Висновки до розділу 2	71
Розділ 3. Характеристика освітніх програм звукооператора в Україні	74
3.1. Український досвід підготовки звукооператорів	74
3.2. Залучення міжнародного досвіду у підготовці звукорежисерів	82
Висновки до розділу 3	88
Висновки	89
Список використаних джерел та літератури	91

Вступ

Актуальність дослідження. Передача звукової інформації з допомогою технічних засобів відіграє у наш час величезну і дедалі більше зростаючу роль, набуває особливого значення у всіх галузях соціального життя, науки і культури.

Коло технічних пристроїв, що застосовуються нині, призначених для прийому, обробки, запису і передачі звуку, воістину неосяжне. Однак, якими б не були ці пристрої, чи то звичайним телефоном, чи найскладнішим багатоканальним звукотехнічним комплексом, монопольним споживачем «продукції», що поставляється ними, є орган слуху людини.

Причому якщо при безпосередньому сприйнятті звуку (наприклад, музики або спектаклю) ланцюжок передачі звукової інформації складається з двох ланок: виконавець-слухач, то при прослуховуванні через електроакустичний тракт до цього ланцюжка як найважливіша сполучна ланка входить звукорежисер.

За допомогою сучасних технічних засобів звукорежисер повинен передати слухачам відчуття навколишнього оточення (акустики залу або сценічної дії). Зрозуміло, з цим завданням можна впоратися лише добре знаючи усі закони звукопередачі та психофізіології людського слуху.

Але це далеко не все, що має вміти та знати звукорежисер. Адже недарма назва професії «звукорежисер», тобто. «режисер звуку», зародившись багато років тому в студіях радіомовлення та звукозапису, телебачення, а потім, перекочовавши і в кіностудії, поступово витісняє слово «звукооператор», як не повністю відображає істота роботи фахівця, що створює звуковий образ кінофільму, що режисує і створює, по суті, його новий електроакустичний варіант, у чомусь відмінний від вихідного. До речі, і на телебаченні все рідше можна почути різальний слух, дещо принизливий вираз – «звуковий супровід» зображення, яке абсолютно неадекватно оцінює «вагу» звукового ряду передачі її загальному сприйнятті.

Саме тому, проблема підготовки звукорежисера у закладах вищої освіти України є актуальною для сьогодення.

Стан дослідження проблеми. Науковий аналіз проблем розвитку звукорежисури відображається в роботах багатьох науковців, а саме: Зоф'ї Ліси, І. Біленького, С. Верейкіна, В. Дяченка, С. М. Ейзенштейна, які є фундаментальною базою для нашого дослідження.

Для нашого дослідження дуже важливою є робота радянського режисера, теоретика мистецтв С. М. Ейзенштейна «Вертикальний монтаж», де окреслено власні спостереження та висновки режисера, які він отримав з практичного досвіду. Дослідник ввів поняття вертикального монтажу, який є гармонійним поєднанням звуку та відеоряду в кіно [44]

Наявність широкого кола літератури через особливості розвитку практичних навичок звукорежисера не вирішує проблеми фахової підготовки звукорежисерів в українських закладах вищої освіти та залучення світового досвіду набуття відповідного рівня кваліфікації звукорежисера, особливо у сфері кіно та телебачення.

Об'єкт дослідження - звукорежисура - новий напрямок технічного мистецтва.

Предмет дослідження – специфіка освітнього процесу при підготовці звукорежисерів.

Мета роботи - виявлення загальних тенденцій розвитку освітніх програм підготовки звукорежисера в їхньому нерозривному зв'язку з еволюцією технічних засобів запису, відтворення та обробки звуку; аналіз особливостей організації освітнього процесу в Україні і за кордоном.

Завданнями роботи у зв'язку з цим є:

- визначення характеру та специфічних особливостей фахових рис звукорежисера;

- вивчення динаміки діалектичної взаємодії освітніх компонентів у процесі творчої підготовки звукорежисера;

- аналіз освітніх програм підготовки звукорежисури у провідних закладах вищої освіти Європи та США;
- дослідження досвіду українських закладів вищої освіти з точки зору інтеграції передового досвіду підготовки звукорежисерів.

Методологія дослідження. З огляду на міждисциплінарний характер поставлених завдань у дослідженні використовувався комплексний метод сучасного мистецтвознавства, що включає аналітичний, порівняльно-історичний, типологічний, художньо-психологічний, метод опису та аналізу процесів творчої діяльності звукорежисера та ін.

Теоретична значущість дослідження полягає в тому, що вперше у вітчизняному мистецтвознавстві розглянуто специфічні засоби освітнього процесу з формування художньої виразності звукорежисури в еволюційному розвитку та їх роль у підготовці звукорежисера як фахівця у галузі 021 – аудіовізуального мистецтва.

Практична значущість роботи цього дослідження пов'язана з можливістю використання основних положень та результатів дослідження у навчально-педагогічній практиці підготовки звукорежисерів, композиторів, музикознавців, режисерів мультимедіа та ін. у закладах вищої освіти.

Отримані в роботі результати та методологія дослідження представляє практичну цінність для фахівців та дослідників у галузі теорії та історії мистецтв, аудіовізуальних засобів масової комунікації та сучасної музичної культури.

РОЗДІЛ 1. ПРОФЕСІЙНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗВУКОРЕЖИСЕРА ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ФОРМУВАННЯ

1.1. Естетичні підстави формування професійних компетенцій звукорежисера

Сучасна система освіти не є константою і визначається великою кількістю змін не тільки в структурі та змісті системи, а й у самому підході до освіти. Збільшення впливу гуманітарних наук та сфери мистецтва на виховання особистості, безумовно, змінює систему та робить безпосередній внесок у становлення нової моделі освіти, на чолі якої – формування творчої індивідуальності та її культури.

Потреби суспільства, що розвивається, формують основи сучасної освіти, яка покликана виховати в людині потяг до нових знань, підвищення рівня компетентності у своїй професійній сфері. Це зумовлює свіжий погляд на фахівця та вимоги, які пред'являються йому суспільством, ті вимоги, які він пред'являє сам собі, з чого випливає трансформація «освіченої людини» в «людину професійної культури».

Поняття «культура», виступаючи протиставленням поняття «природа», є сукупністю досягнень цивілізації, що мають особливу цінність. Культура - це побудований людством світ самореалізації та існування, заснований на міцних зв'язках, що розкривають великі сторони соціального життя. Разом про те культура передається від особистості до особистості у вигляді вербального навчання чи наслідування.[22, 10с.] У нашому дослідженні поняття «культура» розглядається як більш високий рівень людського життя, що включає три основні напрями, що характеризують взаємовідносини людей між собою:

- Когнітивна культура (культура інтелекту, мислення, розуму);
- Комунікативна (культура відносин, толерантність);
- Емоційна (культура почуттів, емоцій, відчуттів).

Також можна виділити напрями, що характеризують ставлення людини до світу – екологічна, виробнича, дослідницька культура тощо, що у інтегрованому вигляді є культурою особистості, властиву людині.

Разом з тим ці поняття й утворюють «професійну культуру», яка, будучи найбільш підходящим проявом професійної діяльності людини, концентрує у собі її найкращі якості.

Багато вчених розглядають у своїх працях поняття «професійна культура». Професійна культура є у кожній професії, незалежно від того, у суспільному чи приватному секторі вона знаходиться. Професійна культура включає сукупність спеціальних теоретичних знань та практичних умінь, пов'язаних із конкретним видом праці. На її формування впливають як особливості самої професії, так і об'єктивні: загальносвітові тенденції в освіті, стан системи освіти та якість освітніх послуг, культура освітньої установи, престижність професії у суспільстві; та суб'єктивні, до яких можна віднести загальну культуру, мотивацію особистості до здобуття професійної освіти, схильність до соціальної практики за спеціальністю [3, 17 с.]

Культуру фахівця можна характеризувати як вираз зрілості та розвиненості всієї системи соціально значущих особистісних якостей, що продуктивно реалізується в індивідуальній діяльності. Вона – результат якісного розвитку знань, інтересів, переконань, норм діяльності та поведінки, здібностей та соціальних почуттів. Важливо відзначити, що професійна культура набувається в процесі конкретно-спрямованого навчання, що передбачає достатній рівень внутрішнього контролю, прагнення саморозвитку та відповідальності.

Внаслідок вищесказаного наша увага зупиняється на процесі формування, в основі якого – принцип, що підштовхує до інтенсивної та творчої діяльності, що здійснюється у професійно-освітньому середовищі та стимулює компетентні якості майбутнього фахівця. Не варто забувати і про те, що внутрішня система професійного середовища змінюватиметься під впливом соціально-культурних

тенденцій. На місце звичної та всіма прийнятої системи приходять нові актуальні структури, чільне місце у яких займає компетенція.

У сучасному світі, що швидко розвивається, у пріоритеті стають не знання, як сукупність вивченого матеріалу, а їх прикладний характер. Тобто цінується фахівець, який вміє застосовувати ці знання на практиці та володіє методами самостійного розвитку, самовдосконалення. Нині країни сформульовані нові візії, пов'язані з освітою та розвитком молодого покоління.

У сфері професійної освіти особливе місце займає підготовка звукорежисерів - спеціальність, що відрізняється вузько спрямованою специфікою, яка полягає в пріоритеті принципів художньо-естетичної освіти в комплексній методологічній базі, що включає також пізнавальний і компетентнісний напрями; особливість професійної компетенції звукорежисера, що базується на поєднанні власне музичної, технічної та загальнокультурної підготовки; різноплановий характер підготовки майбутніх звукорежисерів, пов'язаний із різноманітними видами майбутньої професійної діяльності.

Багатоваріантність такого складного явища, як професійна культура майбутнього звукорежисера, визначає множинність та різноспрямованість пов'язаних із формуванням даної якості проблем, які досліджуються вченими у різних контекстах: культури національного менталітету, поліфонії та “діалогу культур” [34].

Звукорежисер у сучасному розумінні – це особистість носія культури, технічних знань та естетичного смаку. У цьому позиція особистості звукорежисера сприймається як система всіх інтелектуальних, вольових, емоційно-оцінних відносин до професійної діяльності. Таким чином, основними складовими професійної культури звукорежисера можна назвати:

- Багаторівневу структуру процесу підготовки звукорежисера; поступове ускладнення освітніх та розвиваючих завдань (слухових, емоційних, композиційних, логіко-аналітичних, технічних);
- Постійне вдосконалення та саморозвиток;
- Збереження індивідуального підходу в підготовці звукорежисера;

- Поєднання широкого культурного підходу та виконавської універсальності;
- Високий рівень художньо-естетичної та культурологічної підготовки;
- Зануреність у область творчості та культури.

Виявлені основи професійної культури майбутнього звукорежисера можна згрупувати за кількома аспектами. Перший аспект пов'язаний з віковими відмінними рисами освоєння музичного мистецтва. Він традиційно ґрунтується на ранньому долученні до музичної культури. Другий аспект пов'язаний з особистісною сферою індивіда, такими його якостями, як працьовитість, самоконтроль, потяг до пізнання, відповідальність та обов'язковість, що розвиваються в процесі передачі майстерності безпосередньо від вчителя до учня та виконавчої практики. Третій аспект полягає у потребі широкого культурного підходу, що базується на гармонійному поєднанні власне музичної, загальнокультурної, технічної підготовки та універсальності виконавської, зануренні в художньо-творче середовище, що живить та стимулює професійне становлення.

При розумінні професійної характеристики звукорежисера ми спираємося на специфіку діяльнісного та компетентнісного підходів. Діяльнісний підхід орієнтує студентів на набуття знань, навичок, умінь та досвіду практичної діяльності послідовним чином, а компетентнісний підхід спрямований на набуття актуальних компетенцій, зосереджує їхню увагу на досягненні значущого результату. Інтегративна кореляція та взаємозумовленість даних педагогічних підходів базуються на тому, що практико-орієнтована освіта, заснована на набутті розгорнутого досвіду діяльності, реалізується та оцінюється за допомогою методів компетентнісного підходу. У цих обставинах процес навчання набуває нового змісту, він перетворюється на процес оволодіння належними знаннями, вміннями, навичками, а також (і це є визначальним) розгорнутим досвідом практичної діяльності з метою досягнення професійно та суспільно важливих компетенцій. На сьогоднішній день існує потреба не так у

вчених-теоретиках, як у професіоналах з великим багажем теоретичних знань, які вміють застосувати їх на практиці в умовах реального життя. [4]

Найважливішим чинником, необхідним формування професійної культури звукорежисера, є організація професійної творчої атмосфери під час навчання у вузі. Тут студенти не тільки опановують професійну майстерність і набувають спеціальних знань та вмінь, а й накопичують досвід соціальних та професійних взаємин, формують певний світогляд, життєві установки та професійно-ціннісні орієнтації. Нарешті, у цьому середовищі майбутній звукорежисер, долучаючись до певної культури, стає її носієм. Добре відомо, що формування особистості людини триває протягом усього життя, але саме у вузі формується основа тих якостей фахівця, з якими він потім вступить у нове для нього середовище професійної діяльності, де відбудеться його подальше становлення як особистості.

На наш погляд, принциповою умовою, що характеризує успішність процесу формування професійної культури майбутнього звукорежисера, є колективна продуктивна діяльність педагога зі студентами та студентів один з одним.

Внутрішня система професійної сфери, змінюючись під впливом прогресивних віянь, висуває першому плані свіжі актуальні методи підготовки фахівців, центральне місце у яких займає компетенція. Також зміст компетентності спеціаліста, що трактується з позицій художньої освіти, перетинається із змістом сучасних напрямів освіти, які забезпечують високий рівень підготовленості студента, таких як реалізація безперервної освіти, розвиток естетичного досвіду, синтез різних видів мистецтва, метод ігрового моделювання, здійснення співтворчості педагога та учнів.

Особливо дієвим методом формування професійної культури майбутнього звукорежисера вважається системна взаємодія наукового, художнього та виховного потенціалів в освіті за панівної ролі проектно-творчих інноваційних технологій, заснованих на креативному спілкуванні у специфічному культурно-освітньому просторі.

У світлі вищевикладеного можна вважати, що професійна культура майбутнього звукорежисера, будучи успішним проявом професійної діяльності, концентрує і виражає в собі його кращі особистісно-професійні якості. Вона ґрунтується на соціокультурних засадах і має багаторівневу систему, що міститься на поступовому просуванні до важливого рівня професійних навичок, суворо логічному покроковому ускладненні освітніх та розвиваючих завдань, особистісному характері передачі майстерності, поєднанні широкого культурного підходу, що полягає в гармонійній взаємодії музичної, загально-естетичної підготовки.

Таким чином, система безперервного зростання професійної культури майбутнього звукорежисера в умовах художньо-технічної освіти полягає як у певній черговості освітніх процесів, так і у майбутньому підвищенні рівня саморозвитку особистості, що виробляється на практиці з опорою на динамічну модель розвитку професійної культури майбутнього звукорежисера, що гарантує популярність молодого фахівця у сучасному професійному середовищі.

Система вищої професійної освіти звукорежисерів не має в нашій країні тривалої історії, хоча діяльність у цій галузі була затребувана досить давно – із виникненням запису звуку на звуконосій.

Сучасне мовлення та звукозапис вимагають від звукорежисера не лише знання апаратури та законів акустики, а й розвиненої загальної культури, широкої ерудиції у всіх галузях мистецтва, специфічного слуху, високорозвиненого естетичного смаку. Звукорежисура передбачає попереднє глибоке вивчення наміченого до запису твору (п'єси, партитури і т.п.); розробку спільно з виконавцем, якщо це можливо, диригентом, режисером акустичної інтерпретації запису, що створює у слухача ефект присутності, тобто уявлення про те, де і як розгортаються події, про мізансцен, дії акторів, виконавців та ін. Під час запису музичного твору вирішуються завдання збереження та передачі природного тембру інструментів, музичної рівноваги між групами оркестру, оркестром та солістом, нюансів та загального емоційного напруження виконання.

Щоб створити звуковий образ, передати слухачам усі фарби «живого» виконання, у ряді випадків потрібно підкреслити деталі, які неминуче губляться в концертному залі. Для цього звукорежисер вибирає та готує до запису приміщення, розміщує мікрофони, за допомогою електроакустичних пристроїв підбирає рівень гучності, співвідношення та фарбування звукових сигналів, що одержуються з різних мікрофонів. Сучасний стереофонічний запис дозволяє достатньо передати розташування джерел звуку як по глибині (відстань від слухача), а й у фронті (від центру, зліва, справа...). Працюючи в безпосередньому контакті з виконавцем, звукорежисер стає для нього ідеальним слухачем, але водночас і співавтором у створенні музичного твору, що звучить. Звукорежисура включає в професійні функції спеціаліста також керівництво монтажем, коли музичний твір створюється з найбільш вдалих фрагментів декількох записаних варіантів.

Таким чином, звукорежисер – це перш за все фахівець, який, приступаючи до звукопостановки того чи іншого твору, повинен зрозуміти, відчувати і всю партитуру в цілому, і роль кожного голосу та інструменту окремо.

На загальну думку, велике значення у професійній діяльності звукорежисера мають питання звукотехніки: методи обробки звуку, формати запису, акустичні особливості зали тощо. Не менш важливою є наявність уміння слухати і чути, а також уміння знайти творчий контакт з композитором, виконавцем, диригентом. Останнє не завжди можливе. Однак обов'язковою є здатність звукорежисера перейнятися ідеєю твору, не спотворити її в процесі відтворення звуку. Це вимагає широти культурної освіти звукорежисера, розвитку творчих якостей особистості, здатності до співпереживання композитору і музикантові.

У наукових публікаціях наголошується, що проблеми професіоналізму в галузі звукорежисури мають кілька аспектів: технічний, термінологічний, особистісний, соціальний, організаційний. Н.М. Єфімова, зокрема, зазначає, що серед всіх проблем, які визначаються сьогодні в даній професії, важливе значення має недостатня освіченість фахівців, низький рівень їхньої культури,

недостатня відповідальність за якість своєї роботи, результати якої позначаються на здоров'ї, психіці, поведінці кожного члена суспільства [11, с. 23]. Опанування всієї повноти здібностей та умінь нерідко важко для однієї людини, що викликало до життя потребу ділити роботу звукорежисера на команду фахівців із кількох осіб. Однак така командна робота підвищує вимоги до якостей корпоративності, неконфліктності, психологічної стійкості, здатності досягати професійного взаєморозуміння та інших не менш важливих особистісних якостей.

У зв'язку з тим, що професійна діяльність звукорежисера мпередбачає також роботу з музичним звуком, необхідно звернутися до характеристики сутності музичного твору як об'єкта діяльності даного фахівця.

Музичний твір – це насамперед витвір мистецтва, тобто художній твір, чи естетичний об'єкт. Естетичні властивості дійсності становлять життєву основу художніх образів музики, які виникають як творча модель естетично сприйнятого художником світу. Сприймаючи музичні твори, людина переживає знання та уявлення про світ як своє власне відчуття. Естетично насолоджуючись музичним мистецтвом, людина, яка виконує і сприймає її, розвиває свою особистість, долучається до світу і людства. Доставляючи естетичну насолоду, мистецтво здійснює виховний вплив та інформування, передачу досвіду та знань, відрізняється здатністю впливу, що вселяє.

Природа мистецтва визначається моделлю людської діяльності. Існують дві моделі: а) діяльність суб'єкта, спрямована на зовнішній світ (пізнання, оцінка, праця, спілкування); б) діяльність суб'єкта, спрямовану внутрішній світ (самопізнання, самооцінка, самотворення, автокомунікація). У процесі праці, пізнання, спілкування та оцінки людина розвиває свої сутнісні сили. Самооцінка, самопізнання, самотворення будують особистість та стимулюють її діяльнісне включення в життя. Мистецтво – образна модель людської життєдіяльності, яка відтворює особистість у всій її багатогранності та цілісності, впливає на всю структуру свідомості та діяльності людини, взаємодіючи з її життєвим досвідом [31].

Людина має дві системи оцінок: а) відповідно до об'єктивного значення (значущість явища для соціуму): політична оцінка, моральна, юридична, естетична; б) відповідно до особистісних смислів (значимість явища для людини відповідно до її індивідуального досвіду та історичного досвіду людства). Естетична оцінка за допомогою особистісних стосунків розкриває загальнолюдську цінність предмета, його об'єктивну значущість для людства. Мистецтво залучає людей у вироблення сенсу твору та змушує сприймати художні ідеї в особистісній формі: реципієнт проектує соціально-історичний досвід, укладений у мистецькому творі, на свій індивідуальний. У результаті виникає його особисте ставлення до дійсності та порушених проблем.

Як будь-яка знакова система, мистецтво має свій історично та національно обумовлений код, свої умовності. Тому сприйняття твору відбувається за законом спілкування, це комунікація зі зворотним зв'язком. Художнє спілкування дозволяє людям обмінюватися думками, дає можливість людині долучатися до історичного та національного досвіду, що далеко від нього епохально і географічно. Тим самим мистецтво підвищує духовний потенціал та спільність людства. Мистецтво поєднує людей, воно несе інформацію, яка допомагає легше засвоювати дію, соціалізувати людину, прищеплювати їй суспільно значущі якості.

Вивчення естетичної сутності мистецтва дає змогу уточнити його педагогічне значення. Сприйняття музичного твору відбувається за законами художнього спілкування. Естетична інформація, що міститься у творі мистецтва, відрізняється художньою організованістю, осмисленістю та оціненістю художником. Це дозволяє слухачу швидше та якісніше виробляти власні установки та ціннісні реакції стосовно типових життєвих обставин. Вплив мистецтва спрямований на соціалізацію цілісної особистості та утвердження її самоцінного значення. Мистецтво успішно вирішує своє головне завдання - очищати і покращувати людину за допомогою прекрасного.

Художній твір несе інформацію, яка не потребує перекладу. Він формує лад думок і почуттів, комплексно впливаючи на розум і серце, розвиваючи

цілісну особистість. Відома сугестивна функція мистецтва (функція навіювання). Поєднуючи художню та педагогічну сугестію в освітньому процесі можна повноцінно реалізувати його виховний потенціал.

У ході художньої комунікації здійснюються такі відносини: 1) автор – дійсність; автор – творчий процес; автор – твір; автор – реципієнт; 2) реципієнт – твір; реципієнт – автор; реципієнт - дійсність.

Формування фахівця в галузі транслявання творів мистецтва (у нашому випадку музичного твору) має об'єктивні основи для застосування інтегративного підходу до освітнього процесу, його професійної підготовки. Ці основи криються у самій специфіці мистецтва як найскладнішого явища, продукту специфічної естетичної діяльності.

Формою буття мистецтва є художній твір, що кодує художню думку в системі знаків, які в полі культури та художньої традиції, у полі громадської думки виявляють свої комунікативні властивості і передають людям певну художню концепцію, що має естетичну цінність. Важливо відзначити, яке значення для особистості фахівця, що розвивається, мають залучення до образної природи мистецтва і здатність сприймати, розуміти і відчувати образ музики, виражений за допомогою звуку, тобто здатність до нераціонального пізнання світу.

Усі функції мистецтва можуть бути реалізовані в освітньому процесі з метою формування естетичної культури особистості. При цьому мистецтво постає як перетворена, одухотворена естетична реальність, створена художником відповідно до свого ідеалу краси. У разі поняття художник має широке тлумачення: людина, творить естетичну реальність; у нашому дослідженні як такі митці виступають не тільки композитор і виконавець, але, у певному сенсі, і фахівець – музичний звукорежисер.

Образ музики має усі характерні риси будь-якого художнього образу. Музика виникає з потреби людей у спілкуванні. Особлива здатність поєднувати впливає з природи «матеріалу» музики як мистецтва, зі специфіки її засобів вираження. Музичний звук не лише акустичне явище, а й художній феномен.

Музика як один із найемоційніших видів мистецтва характеризується широким спектром вираження різних емоцій. Музика та мова мають схожість, спираються на деякі загальні комунікативні закони. Власне звукова сторона мови, тембр і сила голосу, темпоритм, по-різному поєднуючись, створюють образ того, хто говорить. Музика при цьому має більші можливості образності, ніж мова [1, 53 с.].

Мистецтвом музику робить інтонація, ніби вбираючи в себе багатотональний мовний досвід, досвід ритмічних рухів. Початок теоретичного осмислення музичної інтонації як виразного засобу започаткував Б.В. Асаф'єв, який висунув ідею про інтонаційну природу музики [1, с. 75]. Він розглядає інтонацію як виражену думку, а музичну форму – як багатотональний інтонаційний процес. Інтонація поєднує всі сторони музичного звучання: висоту, гучність, тембр, тривалість. Глибинний рівень інтонаційного процесу мелодизовано: мелодію можна подати як рух різних інтонацій. Інтонаційний процес у різних видах мистецтва має спільні риси. Насамперед це питання та оклику інтонації. Таким чином, інтонація виступає як один із найважливіших засобів смислової та емоційної виразності, зосереджуючи у собі історичний досвід. Це робить її частиною естетичної культури людства.

До засобів музичної виразності належать мелодія, фактура, поліфонія, гармонія, ритм, композиція.

Музичне мистецтво невіддільне від виконання. Залежно від засобів, за допомогою яких виконується музика, розрізняють вокальну, інструментальну, вокально-інструментальну музику. Виділяються види музики (симфонічна, оперна, камерна та ін.), її жанри.

При всій узагальненості художні образи музики мають велику емоційну силу, здатність втілити світовідчуття людини повно і багатосторонньо. Сприйняття вираженого у музиці змісту обумовлено внутрішніми чинниками: світовідчуттям слухача, ладом його думок і почуттів; а вони, у свою чергу, передаються слухачеві за допомогою сукупності музичних звуків [6, 7 с.].

Таким чином, справжнє призначення процесу формування професійної готовності у майбутніх спеціалістів-звукорежисерів – сприяння художньому розвитку особистості, здатної звільнитися від жорсткої функціональної заданості та вийти у простір реалізації професійних завдань за допомогою свідомого, відповідального, творчого використання отриманих знань, умінь і навичок та реалізації при цьому свого особистісного потенціалу.

1.2. Професійні навички звукорежисера та шляхи їх формування

В даний час звуку приділяється все більша увага при виробництві різних мультимедійних продуктів. Пов'язано це в першу чергу з тим, що цифрові звукові технології стрімко розвиваються, даючи все більше можливостей для творчості. Такий бурхливий розвиток цифрових звукових технологій (в основному комп'ютерних) вимагає від людини, яка їх використовує, великих знань у різних наукових галузях: у комп'ютерній техніці, акустиці, психології звукоглядного сприйняття, вертикальному монтажі і т.д. Знання, які потрібні звукорежисеру для кваліфікованої творчої роботи, відносяться до абсолютно різних галузей: гуманітарно-творчі знання, техніко-технологічні знання, природно психологічні знання.

Для якісної роботи звукорежисера потрібно глибоке розуміння технічної сторони професійної роботи звукорежисера, оскільки тільки в цьому випадку можна забезпечити продуктивну творчу роботу, не відволікаючись на вирішення елементарних технічних проблем. Також необхідне знання та розуміння законів сприйняття звукових та звукоглядних образів, що вимагає від зв'язку коремісера знань у галузі психоакустики, звукоглядного монтажу тощо.

Більше того, звукорежисер як людина, яка керує творчим процесом, має розбиратися в питаннях, пов'язаних із спілкуванням людей різних творчих спеціальностей — акторів, музикантів тощо.

Використання таких різних галузей знань для формування професійної компетентності звукорежисеру зумовлює особливий склад його творчої особистості, а також впливає на вимоги, що пред'являються і до викладання, і до викладача звукорежисури. При цьому для повноцінної творчої роботи звукорежисеру потрібно підпорядкувати технічні, природничо і гуманітарні знання творчому задуму створення твору мистецтва, оскільки тільки в такому випадку ми можемо говорити про звукорежисер не тільки як про власника чужого творчого задуму, але і як про творця, рівноправно, поруч із іншими представниками творчих спеціальностей, що у створенні творчого продукту [5].

До недавнього часу звукорежисерами ставали в основному люди, професійна освіта яких так чи інакше була пов'язана з професією тих людей, з якими вони співпрацювали у своїй діяльності — музикантами, композиторами, диригентами, музичними теоретиками, режисерами, акторами, інженерами акустиками, радіоінженерами і т.д. Найбільш прийнятним для роботи звукорежисером був варіант, коли людина мала дві освіти, наприклад музичну та технічну.

Відсутність достатньої кількості звукорежисерів, які мають професійну звукорежисерську освіту, поряд зі стрімким розвитком цифрових звукових технологій, породила ще одну помилкову думку — звукорежисером може стати будь-хто, хто має до цього бажання і трохи розбирається в звуковій техніці. Ця думка породила безліч дилетантів у сфері. Негативне ставлення до професійної компетентності таких людей, на жаль, нерідко розповсюджують на всю професію.

Майбутньому звукорежисеру необхідний певний набір знань, що дозволяє йому стати професіоналом своєї справи. Професійні знання звукорежисера досить різноманітні та складаються із загальнопрофесійних знань, знань з конкретної спеціальності: звукорежисура кіно та телебачення, музична звукорежисура, звукорежисура театралізованих вистав та свят, а також знань з дисциплін спеціалізації. Навички, якими має володіти сучасний звукорежисер,

дають змогу позначити низку проблем, які мають бути вирішені для успішного формування професійної компетентності фахівців звукорежисерів, а саме:

— необхідний викладач, який поєднує в собі одночасно і творчий і технічний початок, а також уміє складні технічні питання пояснити простим і доступним гуманітаріям мовою;

— часто звукорежисер, який має відмінні професійні навички, не може чітко розповісти про них і передати свій багатий досвід учням. Немає педагогічної школи, що склалася, за спеціальністю — вона тільки формується в даний час;

— відсутність людей старшого покоління (які володіють величезним життєвим і практичним досвідом), що мають професійну звукорежисерську освіту;

— нині існує досить невелика кількість спеціальної (і зовсім мала — навчальної спеціальної) літератури з звукорежисури, а випущена література швидко стає бібліографічною рідкістю внаслідок дуже малих тиражів. Крім того, більшість професійної літератури носить яскраво виражений або технічний або гуманітарний ухил. Технічні книги досить складні для звукорежисерів, а гуманітарні видання часто дають лише поверхневі знання в галузі звукорежисури;

— звукорежисура — професія, навчання якої потребує великих матеріальних витрат навіть на початковій стадії навчання. Звукорежисура — це насамперед практика, а практика безглузда без наявності найсучаснішого та різноманітного звукового обладнання;

— при навчанні звукорежисури необхідно забезпечити чільну роль творчої складової у професії, при цьому не применшуючи важливості технічних знань

— успішна професійна діяльність звукорежисера неможлива без професійного і людського спілкування з творчими людьми - авторами і виконавцями записуваних творів, тому звукорежисер повинен вміти працювати у складі творчого колективу і вміти спілкуватися з членами цього колективу професійною мовою (акторською, музикантською і т.д.). Звукорежисер повинен

знати психологію, термінологію та професійні завдання людини, яка перебуває «по той бік мікрофона»;

— до звукорежисерів у творчих колективах часто ставляться як до допоміжного технічного персоналу. На них нерідко покладають провину за творчі невдачі, а водночас поширена думка, що звукорежисери практично не впливають на позитивне сприйняття результатів творчої праці;

— недостатня чіткість визначення самого поняття «звукорежисура» (аналогів цьому поняттю там немає), недостатньо чітко визначення правий і обов'язків звукорежисера у творчому колективі, різне розуміння ролі звукорежисера у процесі створення творчого продукту. [4]

Звукорежисер або звукоінженер (англ. sound engineer) — технічна професія, пов'язана з обробкою звуку. Людина, яка володіє цією професією, займається записом, обробкою, відтворенням звуку за допомогою технічних засобів звукових студій. Ця професія потрібна в таких галузях, як звукозапис, радіо та телебачення, озвучування фільмів, обслуговування концертів, обробка (реставрація) звуку [5].

Світовий досвід формування професійних навичок звукорежисера свідчить про застосування наступних базових характеристик навчання:

1. Основна ідея методики викладання має бути заснована на подвійній природі звуку (звук, з одного боку, фізичне явище, яке може бути зареєстроване приладами, а з іншого — естетична категорія, об'єкт реалізації творчого потенціалу звукорежисера). Методика, таким чином, повинна включати дві складові: образну і конкретну.

2. Викладач (особливо з «точних» дисциплін) повинен уміти донести матеріал як конкретним, так і образним способом. Необхідно деякі кількісні співвідношення, що описуються найскладнішими формулами, пояснити якісному, понятійному рівні, використовуючи емоційні категорії (тобто задіяти емоційну пам'ять). Зміст та спосіб викладу загальнопрофесійних дисциплін мають бути доступні людям як з гуманітарним, так і з технічним складом розуму.

3. Звукорежисер — не безпристрасно фіксує створений кимось образ. У роботі звукорежисера має відчуватися особисте ставлення до створюваних образів.

4. Навчання необхідно проводити в приміщеннях, спеціально обладнаних для звукорежисерської діяльності (акустична обробка, наявність досить великого парку як раритетного (аналогового), так і найсучаснішого звукового обладнання).

5. Студент з перших кроків навчання повинен створювати чи принаймні брати участь у створенні творчого продукту (наприклад, записуючи студентів виконавців або працюючи у складі студентських творчих колективів), несучи при цьому свою частку відповідальності за кінцевий результат.

6. Необхідно виховувати повагу до професії звукорежисера та вміння передати цю повагу оточуючим людям.

7. Критеріями відбору гідних навчатися звукорежисурі мають бути: загальний культурний рівень; креативність мислення; музичний слух; музичний смак; музична грамотність; знання специфіки роботи, завдань та інструментарію звукорежисера.

8. Викладач, який формує професійну компетентність студентів звукорежисерів, повинен займатися активною творчою професійною діяльністю, досконало володіти майстерністю звукорежисера, мати високий загальний культурний рівень, професійний досвід. [5;35;68]

Для того, щоб студент актуалізував свої творчі можливості, особистий потенціал, музичну спрямованість майбутнього звукорежисера, необхідно створити умови набуття такого досвіду, який дозволить йому досягти професійної майстерності, виразити свою унікальність.

Реалізація цих завдань багато в чому залежить від процесу формування готовності майбутніх фахівців до використання сучасних студійних технологій звукозапису. Для цього необхідно якнайраніше ознайомлювати майбутніх фахівців з особливостями реальної діяльності звукорежисера у цілому, із сучасними вимогами до музичних творів та їх оформлення.

Становлення висококваліфікованого, творчого музиканта активно здійснюється під час навчання у ВНЗ. Проаналізуємо особливості здійснення даного виду підготовки.

Так, “підготовка” за сучасним тлумачним словником української мови – це дія за значенням підготувати – забезпечити здійснення, проведення, існування чогось, завчасно роблячи, готуючи для цього все необхідне; запас знань, навичок, досвід і т. ін., набутий у процесі навчання, практичної діяльності” [42, 985с.].

Професійна підготовка – це здобуття кваліфікації за відповідним напрямом підготовки або спеціальністю, складовими якої є фахова і психолого-педагогічна підготовка [42, 987с.].

Підготовка до професійної діяльності загалом визначається ступенем готовності фахівця до виконання даної діяльності.

У сучасному тлумачному словнику української мови готовність розглядають як стан готового або бажання зробити що-небудь [42, 257].

При аналізі психологічного аспекту феномена готовності до діяльності виокремлено кілька підходів до його тлумачення.

Психологічну готовність як психічний стан, певну зібраність особистості, яка допомагає їй актуалізувати й використовувати свої можливості для успішних дій, як внутрішній настрій на певну поведінку у процесі професійної діяльності, який вимагає розуміння майбутніми вчителями професійних завдань, усвідомлення своєї відповідальності, бажання досягти успіхів цілком обґрунтовано трактує В. Лозова [20].

Вивчаючи психологічний аспект проблеми формування готовності до праці, Г. Балл [2, 53с.] детально проаналізував структуру особистості та закономірності її становлення. Дослідник у комплексі здібностей до діяльності певного типу виділяє дві сторони: мотиваційну (схильність до відповідного типу діяльності) та інструментальну (оволодіння ефективними стратегіями діяльності, узагальненими способами дій, забезпечуючи цим вільну орієнтацію у

відповідному предметному полі, гнучке пристосування до особливостей конкретних ситуацій).

До визначення поняття “професійна готовність” також не знаходимо єдиного підходу. Так, у сучасному словнику з педагогіки професійна готовність студента трактується як інтегративна особистісна якість і суттєва передумова ефективності діяльності після закінчення вищого навчального закладу, яка містить мотиваційний, орієнтаційний, операційний, вольовий, оцінний компоненти. Це вирішальна умова швидкої адаптації до умов праці, їх подальшого професійного вдосконалення, підвищення кваліфікації [27, 152с.]. На думку А. Ліненко, готовність – цілісне утворення, яке характеризує емоційно-когнітивну і вольову мобілізаційність суб’єкта в момент його включення в діяльність певного спрямування. Взаємозв’язок готовності до роботи звукорежисера із процесом його підготовки виявляється у наступності та взаємозумовленості їх функцій [26, 74с.]. Професійна підготовка до педагогічної діяльності – це не що інше, як формування готовності до неї. Підготовка – це динамічний процес, стрижневою метою якого є формування такої професійної якості як готовність. Професійна готовність – це не тільки результат, але й мета професійної підготовки, початкова й основна умова реалізації можливостей кожної особистості” [27].

Готовність студентів до роботи звукорежисера у студії звукозапису нами розуміється як інтегративна якість особистості, що являє собою єдність особистісних і функціональних компонентів та є умовою успішної професійної діяльності, показником її здатності вирішувати актуальні проблеми.

Підготовка студентів до роботи звукорежисера у студії звукозапису як підсистема загальної системи професійно-педагогічної підготовки має на меті оволодіння студентами змістом, закономірностями та механізмами діяльності звукорежисера.

Отже, маємо розглядати поняття “підготовка звукорежисера” та поняття “готовність звукорежисера” як взаємопов’язані та взаємозалежні, що збагачують та уточнюють одне одного: готовність виступає як мета і результат процесу

професійної підготовки майбутнього фахівця, а підготовка – як необхідна умова формування його готовності.

Загальноприйнятими компонентами підготовки фахівців є теоретичний, практичний та науково-дослідний компоненти.

На сьогодні для музиканта є недостатнім знання теоретичних грамот та вдале застосування їх на практиці. Все більшої необхідності набуває засвоєння знань, пов'язаних з комп'ютерною обробкою звуку та записом на студії, адже для надання музиці масовості необхідне її поширення шляхом введення в інформаційний простір, який, в свою чергу, враховуючи сучасні тенденції розвитку суспільства, вимагає від матеріалу володіння цифровими якостями. Таким чином, записавши музику на студії, правильно обробивши її та отримавши кінцевий цифровий варіант, отримуємо доступ до ключових ланок постіндустріального світу та маємо можливість використання свого продукту, як загальнодоступної інформації.

На сьогоднішньому етапі музика повинна володіти такою невід'ємною характеристикою, як якість, адже саме через призму якості звуку відбувається формування музичного сприймання особистості. Саме від того, як буде поданий матеріал, залежить створення відповідних уподобань в уяві слухача. Отже, музика повинна бути не лише приємною для сприйняття, вона повинна ще й якісно звучати. А цього результату в умовах розвиненого технологічного суспільства, можна досягнути шляхом правильно зробленого звукозапису. Поняття “якість” розуміється кожним по-своєму, тому необхідно затратити деякий час для вивчення способів, за допомогою яких музичний твір може бути удосконалений. Висока якість міксу визначається різними факторами, зокрема рівнем сприйняття музичного твору слухачем.

Створення збалансованого міксу – це тривалий процес роботи звукорежисера у студії, який передбачає процес запису музичних інструментів, вокалу тощо та їх обробки і зведення [33, 93с].

Так само як і великі музиканти повинні вивчати і використовувати теоретичні та технічні аспекти у своєму реальному виконанні, так само і після навчального процесу звукорежисер повинен втілювати теорію в практику.

Звукорежисер як фахівець, який за допомогою технічних звукових засобів здійснює запис, відтворення, обробку, і з'єднання різних звукових доріжок, повинен володіти комплексом особистісних та професійних якостей: володіти високою професійною сумлінністю, умінням концентрувати увагу, організаторськими здібностями, високою працездатністю. Звукорежисер повинен уміти швидко адаптуватися на робочому місці будь-якої технічної складності. Для того щоб стати хорошим звукорежисером, необхідно володіння як творчими, так і технічними аспектами професії. Звукорежисеру необхідно мати знання в галузі фізики, акустики, звукового технічного обладнання, що суміщаються з музичною освітою і відмінним музичним слухом.

У розпорядженні звукорежисера сучасні звукові пульти, а це дуже складні багатоканальні електронні пристрої, що мають сотні регуляторів і перемикачів, також він керує роботою багатоканальних аналогових і цифрових програвачів, цифрових робочих станцій, широким набором приладів для спецефектів. Управляти цією складною технікою, швидко вирішувати конкретні завдання, вибирати варіанти заміни в разі відмови устаткування, своєчасно і чітко переходити на резерв може тільки людина, що володіє здатністю миттєво реагувати на події і великою витримкою.

Робота звукорежисера вимагає великих творчих навичок, адже створення унікального звукового середовища – надзвичайно складний художній процес. Звукорежисер завжди створює художній звуковий образ, формує драматургію і концепцію звуку, а також створює нові звуки і займається їх обробкою.

У більшості випадків робота звукорежисера пов'язана з діяльністю великої кількості людей суміжних професій, тому йому необхідні такі якості як комунікабельність, вміння працювати в команді й підкоряти свої творчі ідеї загальному режисерському задуму.

Необхідно також бути пристосованим до різних умов праці, адже ця робота потребує терпіння та чималих зусиль. Та найважливіше – це завжди бути готовим до навчання, адже з'являються нові пристрої та технології для покращення якості звуку, що полегшують роботу звукорежисера, та водночас, змушують його вивчати незнайомі для нього речі і професійно застосовувати їх на практиці.

Основними аспектами створення збалансованого міксу музичного твору в студії звукозапису є: концепція або тема, мелодія, ритм, гармонія, словесний текст, аранжування, інструментовка, структура твору, виконання, якість обладнання і звукозапис, мікшування (зведення). [33; 35]

Обговоривши всі дії, які можна створити за допомогою студійного обладнання, необхідно повернутися до початкової концепції: мистецтво зведення полягає у впливі, що створюється за допомогою студійного обладнання. Знаючи це, можна вивчати різновиди цих взаємодій.

Крім вивчення техніки, обладнання, вміння працювати з людьми, звукорежисер має справу з великою кількістю різних аспектів. Мікс – це один з багатьох аспектів, який бере участь у створенні кінцевого результату обробки музичного матеріалу.

Основним завданням звукорежисера є засвоєння вміння використовувати устаткування для акцентування, поліпшення, залучення уваги до самої музики.

Суть процесу зведення полягає у способі взаємодії обладнання і музики. Робота звукорежисера проявляється в пошуку найкращої взаємодії, внаслідок якої музика зазвучить красиво, мелодійно, благородно.

З урахуванням ролі медіа-технологій у створенні, відтворенні, трансляції, фіксації музичних творів необхідно визнати, що звукорежисер є не просто одним з учасників творчого процесу, але в сучасних художньо-технологічних умовах він часто вирішує не лише технічні, а й художні завдання, є виконавцем, а й співавтором.

Грунтуючись на сказаній вище системі музичної художньої комунікації можна представити наступним чином: композитор-виконавець-звукорежисер-реципієнт-музикознавець.

Справді, художня комунікація «починається з творчого акту, з авторського самовираження, а завершується розумінням художнього тексту»

При цьому саме звукорежисер для глядача за умов сучасних медіа-технологій стає посередником, інтерпретатором художнього тексту.

Музична звукорежисура - це специфічна форма художньої творчості, що передбачає процес створення звукового образу музичного твору засобами звукорежисури та спрямована на всебічне втілення авторського та виконавського задуму. [11, 18 с.]

Багато дослідників упевнені, що функції звукорежисера не тільки багаторазово розширилися, а й якісно змінилися. Звукорежисер стає не лише співвиконавцем, а й у ряді випадків співавтором, тонмейстером, аранжувальником, музичним редактором твору. Його творча участь у роботі над твором та наданням нових художньо-естетичних граней різко зросла, особливо якщо взяти ту обставину, що звукозапис є останньою ланкою у реалізації авторських та виконавських намірів.

Слід зазначити, що зв'язку у запропонованій системі не лінійні. Так, функції та ролі композитора та виконавця можуть поєднуватися, взаємно доповнюватися, роль глядача у сучасних творах найчастіше розширюється до ролі співавтора.

Специфіка творчості звукорежисера.

Творчість та співтворчість звукорежисера з іншими учасниками художньої комунікації полягає у втіленні розробленої ним концепції з урахуванням творчих завдань, які ставлять перед звукорежисером композитор та виконавець (або на основі розуміння та прочитання звукорежисером твору), із застосуванням палітри виразних засобів мистецтва звукорежисури.

Процес звукозапису творів сучасного музичного мистецтва пов'язаний із художньо-естетичними та стильовими особливостями сучасного музичного мистецтва та спрямований на коректне відображення авторського та виконавського задуму.

Як окрема галузь художньої творчості звукорежисура набула свого осмислення наприкінці ХХ століття. Один із провідних дослідників звукорежисури, Демещенко В. виділяє два етапи у процесі створення звукоряду вистави, фільму, телевізійної та мультимедіа програми. Перший етап – формування концептуальної моделі аудіального твору. Другий етап – реалізація цієї концепції засобами звукорежисури. [11]

На підставі тривалого вивчення практичного досвіду та аналізу роботи провідних вітчизняних звукорежисерів можна дійти висновку, що сьогодні творчість звукорежисера передбачає розробку звукорежисерської концепції, що охоплює всі етапи створення твору від участі у розробці музичного тексту, роботи над створенням звукового образу до спільної творчої діяльності звукорежисера, виконавця та технічного персоналу.

У процесі звукозапису сучасної музики творча позиція звукорежисера, що складається та формується на підставі аналізу авторського тексту твору, роботи з музичними виконавцями, наявності певного технічного інструментарію та можливостей тон ательє, реалізується та втілюється у художньому образі фонограми. Цей образ, що включає композиторський задум і його виконавську інтерпретацію, представляє нову звукову реальність, створену засобами художньої виразності звукорежисури відповідно до творчої концепції звукорежисера.

Ідеальне уявлення образів музичного твору у процесі звукозапису втілюється максимально адекватному втіленні композиторського задуму. Конкретний спосіб самого процесу звукозапису та його подальшого редагування (відомості) визначається музичним стилем та концепцією твору. Музичний стиль, структура твору та його окремо взяті частини диктують засоби художньої виразності звукорежисури ракурс та порядок їх використання, що визначає, зрештою, якість та художню цінність фонограми. Наприклад, важливим тут є створення чи передача певної акустичної атмосфери, зокрема, вибір конкретного акустичного простору, у якому композитор передбачає звучання своєї музики. Змодельований цифровим програмним способом акустичне простір різних

концертних залів, церков, або «специфічних приміщень», привносить додаткові параметри просторового печі. тлі, створює відчуття багатопросторності і стає художнім прийомом звукорежисури. При цьому використання чіткої градації різних планів надає об'ємного звучання фонограмі. Створення стереофонічної картини та запрограмоване переміщення звукових об'єктів протягом одного музичного твору, поява нового стерео образу підкреслює драматургічні особливості записаної музики.[60;65]

Специфічна роль звукорежисера у системі музичної художньої комунікації зумовлена низкою чинників, серед яких найбільш значущими з погляду є техніко-технологічні (цифрова обробка, інтернет як середовище поширення творів, інтерактивність, віртуальна реальність) і навіть трансформація музичного мислення, музичного мови.

Музика Нового часу несе в собі нове художнє мислення, що склалося завдяки боротьбі та впливу різноспрямованих естетичних та стильових тенденцій. В останній третині ХХ століття музикою завершилися творчі шляхи класиків першої половини століття. Наступне покоління композиторів, з одного боку, домовляло традиції неоромантизму, неофольклоризму, неокласицизму, з іншого – продовжувало подальший розвиток різноманітних технік авангардного спрямування першої та другої хвилі. Численні представники другої хвилі музичного авангарду з кінця шістдесятих років перейшли до цілеспрямованого пошуку синтезу різних технік, стилів, жанрів. Подібне взаємопроникнення різних стильових тенденцій поступово набуло нових естетико-художніх якостей, властивих поняттю постмодернізм і позначило стадію антиавангарду.[60]

Сучасне музичне мистецтво висуває, на відміну загальноприйнятого в академічної музики, поняття концептуального аспекту твори. Новий підхід до змістовної функції твору прийнято позначати поняттям концептуалізму.

Звертаючись у своїй практиці до творів музики Нового часу, звукорежисер повинен усвідомити специфічний задум, який здійснює автор у кожному новому творі. Від адекватного образного та структурного розуміння задуму

композитора, обраної технології, використання засобів художньої виразності звукорежисури залежить кінцевий результат звукозапису.

Традиційне розкриття концепції та форми, що базується на усталених зразках класичної музики, для нової музики стає актуальним. Для творів, побудованих інших принципах конструювання та нових смислових моделях, потрібен особливий звукорежисерський підхід. Ці твори вимагають іншого осмислення художніх завдань та їх досягнення.

Висновки до розділу 1

Виходячи з основної якості нової форми – її ексклюзивності, унікальності, конкретної тимчасової та просторової актуальності можна припустити, що у цьому контексті посилюється функція звукорежисера як інтерпретатора твору.

Побудова музичної форми у новітній музиці відбувається за принципом типізації її схем і структур, як це було протягом багатьох музичних епох. Навпаки, воно спрямоване на подолання, стирання тих звичних меж розділів та стійких структурних функціональних зв'язків, які для традиційної музичної форми були обов'язковими. Для форми нового типу повсюдно діє принцип неповторності та новизни її функціональних складових. Більше того, форма відбувається безпосередньо при роботі над кожним новим твором.

Ця особливість творчого процесу композитора дозволяє стверджувати, що специфіка роботи звукорежисера в контексті інноваційних перетворень у галузі музичної форми потребує докладного опису та аналізу. Створюючи нову реальність, що визначає форму та мову твору, композитор щоразу заново створює нову інноваційну модель у музиці. При цьому всі типові компоненти традиційної форми та звичні функції музичної мови творець намагається долати.

В основі звукової матерії у новітній музиці можуть лежати будь-які акустичні феномени. До початку першої хвилі авангарду перетворення, що

відбувалися у процесі оновлення музичної мови, не торкалися такого глибинного, первинного шару музичної субстанції, як її першоелемент – звук.

Музичними характеристиками звуку стають його текстура, густина, артикуляція, динаміка, сонорні якості тощо. Звук став предметом композиторської роботи, областю пошуків та експериментів. Твір звуків нерідко стає початковим етапом композиції, носієм індивідуальних показників. Ставши об'єктом композиції, звук став контекстуальним, структурним та функціональним по відношенню до тексту твору. Тепер музичним звуком називають будь-яке акустичне явище, що стало елементом композиції. Таким чином, звукорежисер виконує функцію виконавця та автора.

Звукова матерія та музичний матеріал, нині практично нічим не обмежені. Величезного значення набувають тут способи комп'ютерної обробки звуку, створення нової за своїми фізичними та естетичними властивостями художньої реальності. Тобто. звукорежисура виходить у область віртуального музичного простору (штучно сконструйованої реальності).

Моделювання композитором ексклюзивної музичної мови у кожному наступному творі обумовлює специфіку вибору звукорежисером певного типу фонографічної композиції та фоноколористики, що відображають зміни та трансформацію смислових музичних складових.

Отже, можна стверджувати, що у структурі музичної художньої комунікації звукорежисер одна із суб'єктів комунікації, визначальних форму і змістом комунікативного акту.

РОЗДІЛ 2. ПРОГРАМИ ПІДГОТОВКИ ЗВУКОРЕЖИСЕРІВ ТА ЇХ ЗМІСТ

2.1. Історичні передумови підготовки кваліфікованого звукорежисера

Режисура – діяльність постановника видовища, якогось явища, а також як зримий результат цієї діяльності, який можна певною мірою кваліфікувати за якістю. [33, 13с.]

Сама професія музичного звукорежисера ще порівняно молода: вона виникла в середині ХХ століття. До неї прийшли переважно музично обдаровані виконавці-практики: це музиканти з тонким і, як правило, абсолютним слухом, із власним артистичним досвідом соліста чи ансамбліста, зі знанням та розумінням ніби «зсередини» великої класичної музики. Всі вони на початку своєї звукорежисерської кар'єри багато в чому інтуїтивно (методом проб та помилок) створювали бездоганні записи музики (студійні, концертні та трансляційні). Вони встигли записати на плівку видатних солістів-виконавців свого часу, виконували записи оркестрових концертів, оперних вистав, кіномузики, музичної естради. Сьогодні ці записи є безцінним фондом вітчизняної музичної культури. Деякі з них перенесли на грамофонні платівки.

Звукорежисура передбачає глибоке вивчення наміченого до запису твору (партитури, п'єси та ін.), розробку спільно з диригентом, режисером акустичної інтерпретації запису, що створює у слухача ефект присутності (уявлення про те, як і як розгортаються події, про мізансцени, дії та ін.). Розмірковуючи далі про музичну звукорежису. Щоб створити загалом задуманий звуковий образ, передати слухачеві всі фарби живого виконання, іноді навіть підкресливши деталі, які неминуче губляться в театрі або концертному залі, звукорежисер вибирає і підготує запису приміщення, розміщує мікрофони та за допомогою електроакустичних пристроїв підбирає рівень гучності, співвідношення та забарвлення звукових сигналів, що одержуються з різних мікрофонів.

Виробництво вінілових пластинок - ще одна сфера, де помітно проявилось молоде мистецтво музичної звукорежисури, яке поступово набувало своїх творчих напрацювань. Тиражі порівняно недорогих довгограючих вінілових дисків у нашій країні були величезні. Велике значення мала поява довгограючих пластин-гігантів зі швидкістю 33 обороти в хвилину і тривалістю звучання однієї сторони диска більше 20 хвилин. Для їх відтворення має бути високоякісна домашня підсилювальна електроапаратура. Йшли в минуле патефони з ручним заводом пружини для обертання платівки зі швидкістю 78 обертів на хвилину. До речі, обмежене лише трьома хвилинами відтворення такої платівки породило специфічний жанр пісенно-танцювальних форм музики, де звучання запису пісні або інструментальної п'єси не повинно перевищувати заданий ліміт. До нього був привчений споживач, для якого звучання музики більше трьох хвилин здавалося нестерпно затягнутим.

Тим часом грамофонні фабрики освоюють стереоформат запису та виробництва платівок, а заводи радіоапаратури випускають стереопрогравачі із двома звуковими колонками. Стереофонічне звучання музики робить крок до зближення музичного мистецтва з видовищними жанрами, такими як театр та кіно. [10]

Знову виникає стимул для творчого освоєння звукорежисерами-музикантами нових форматів та технік (квардрофонія та ін.) звукозапису. У 60-ті роки багато драматичних театрів вимушено звільняються від обов'язкових невеликих театральних ансамблів-оркестрів в оркестровій ямі перед сценою, і музичний супровід вистави все більше залежить від якості звучання фонограми в звукових колонках з боків сцени. Вона, природно, заздалегідь створюється автором музики разом із звукорежисером театру. Режисери-постановники драматичних спектаклів творчо взаємодіють у вирішенні звукової драматургії уявлень із досвідченими музичними звукорежисерами: прийомами монтажу різних записів, у тому числі – музичних, якісно бездоганного відтворення даної фонограми протягом вистави, вирішується художньо оригінальний звуковий супровід видовища.[9]

Професія звукорежисера давно приваблює молодь. У гуманітарних університетах оголошуються конкурси на факультети музичної звукорежисури, що знову відриваються: туди йдуть, як правило, випускники музичних шкіл і училищ. У вузах, в рамках свого факультету, вони продовжують вивчати музичні дисципліни: сольфеджію, гармонію, загальний курс гри на фортепіано, аналіз форм, додається ще читання партитур з інструментознавством, додається акустика і, нарешті, аранжування. Звичайно, головним у навчанні у студентів факультету музичної звукорежисури стає розуміння сучасних технічних, апаратних можливостей звукозапису. Нині такого роду фахівці – звукорежисери з вищою освітою – дуже затребувані у численних міських та сільських радіоцентрах.

Революційною подією у розвитку мистецтва звукорежисури став перехід від аналогових носіїв інформації до цифрових. Перші досліди в Європі датуються 60-ми роками. Адже ще в 50-ті роки для забезпечення звукозапису, скажімо, народних виконавців у фольклорних експедиціях доводилося возити із собою селами величезний і важкий МАГ, часом навіть на селянському возі (Такі ж, до речі, стояли нерухомо й у студіях Будинку радіо). Згодом і у фольклористів-збирачів плівкові магнітофони з електроживленням від батарейок ставали менш громіздкими (наприклад, знаменитий радянський професійний «Репортер-3» важив приблизно 3 кг і легко поміщався в сумці, але він не мав пристрою відтворення щойно записаного звуку: передбачалося, що подальша робота із записаною в експедиції магнітофонною стрічкою здійснюватиметься у студійних умовах). А ось у побуті виявляються популярними мініатюрні плеєри – програвачі вузькоплівкових магнітофонних стереокасет. Але тепер нова, вже цифрова техніка переносних пристроїв запису та відтворення звуку стала значно компактнішою, легшою і надійнішою.[10;12]

Комп'ютерна ера, що настала у світі наприкінці ХХ століття, внесла колосальні зміни до всіх сфер суспільного життя, торкнувшись, безумовно, і практики музикування. Звичайно ж, перш за все, змінилася апаратура, пов'язана з тиражуванням та відтворенням музики: вінілові пластинки-гіганти

витісняються легкими, невеликими та міцними цифровими дисками. Їх великою перевагою стало чисте звучання, вільне від технічних шумів (таких як шипіння вінілової пластинки, що обертається, тріски і клацання від подряпин на ній); збільшився час відтворення (до 96 об/хв.). Реставрація аналогових записів, їх оцифрування та запис на лазерний диск – перший етап освоєння музикантами-звукорежисерами комп'ютерних програм роботи зі звуком.

Звичайно, в атрибутах творчості студійного музичного звукорежисера, як і раніше, залишалися необхідними мікрофони різних функціональних призначень, елементи електрокомутації, мікшерський пульта, великі плівкові магнітофони, якісна система контролю звуку. Як і раніше, студія і апаратна були розділені звуконепроnikною скляною перегородкою, але головним знаряддям виробництва майстра був тепер не магнітофон, а персональний комп'ютер (PC) з його «серцем» – магнітним диском великої ємності. Іншою обов'язковою умовою такого комп'ютера стала якісна звукова карта. Оснащений програмним забезпеченням для різних завдань звукорежисерської діяльності такий апарат отримав назву «музичний комп'ютер» (МК) [9,70]. Він замінив собою у студії багатодоріжковий магнітофон. Працюючи на PC за допомогою різних комп'ютерних програм-редакторів, звукорежисер-музикант тепер може успішно контролювати не тільки багатодоріжковий MIDI-запис музичного ансамблю в студії, розташовуючи його на будь-якій кількості треків у сучасних версіях програм Cubase, Nuende, Sonar. Майстер, виводячи кожен трек (або одночасно всі треки) на екран комп'ютера, здатний побачити як нотне, так і графічне відображення його звучання (навіть усієї партитури ансамблю), не тільки слухом, а й очима виявити помилки у виконанні та легко виправити їх. Продовживши роботу над записом треків у хвиликових аудіопрограмах-редакторах, таких як Wavelab, Sound Forge, Cool Edit, звукорежисер відповідно до мистецького задуму здатний змінити акустичні умови звучання музики: надати їй теплий камерний характер, зобразити, наприклад, спортивний стадіон; розмістити виконавців на відкритому просторі з ефектом багаторазової луні; перенести в них у просторий, акустично чудовий філармонічний зал або в глуху

тісну гірську ущелину, нарешті, скласти ще якийсь своє, незвичайне звучання, відобразити все це на фонограмі. Така властивість акустичного перетворення фонограми, що звучить, одержала термін саунд дизайн.[65] На даному треку, але вже в комп'ютерному форматі Wave, звукорежисер знову може знайти і виправити помилки у фонограмі: видалити непотрібне клацання, вирівняти (або уточнити) динаміку, надати їй своєрідного типу звучання. Ці програми створюють для сучасного звукорежисера не тільки можливості необмеженого контролю за якістю звукозапису, а й художньої фантазії при її метаморфозах.

Отже, бездоганний музичний слух, надзвичайно професійне володіння музично-комп'ютерними технологіями, вивчення та знання записуваного нотного тексту – перша і важлива умова для сучасного музичного звукорежисера, що прагне мистецтва у своїй професії. Бути вище елементарного ремесла, мати фантазію художника, який повідомляє слухачеві кінцевого продукту свого творіння щось нове, оригінальне – у цьому бачиться сенс мистецтва звукорежисера-музиканта.

Згодом такий фахівець визначається у жанрових уподобаннях для своєї творчості: він звукорежисер музичного театру чи концертного залу філармонії, розважальної естради, джазового клубу; він звукорежисер масових міських свят на стадіонах, у парках; нарешті, може бути шанувальником лише студійної роботи чи стати майстром-універсалом – всюди він виступає у ролі творця, всюди проявляються риси мистецтва у творчості. З ним зважають, він безумовно затребуваний у даному жанрі.

Звичайно, професія музичного звукорежисера вимагає соціальної адаптованості: він працює, як правило, з талановитими музикантами (співаками, інструменталістами, композиторами, диригентами), з постановниками спектаклю, з режисером кінофільму, естрадної вистави. Для творчого спілкування з такими людьми музичний режисер має бути конгеніальним, тобто сам мати високу загальну культуру, зуміти за необхідності запропонувати колесі свіжу, оригінальну ідею звучання, цікавий варіант.

Нині, у наш час цілком гідну конкуренцію майстерності музичного режисера може скласти автор музики (композитор), який, віртуозно володіючи сучасними МК, сам може уявити готову фонограму високої якості.

Є й інший приклад. У ХХ столітті видатний канадський піаніст-віртуоз Глен Гульд, який захопився мистецтвом звукозапису, перестав публічно виступати на концертній естраді та цілком присвятив себе студійним записам свого виконання органної, клавесинної та фортепіанної класики. Він активно користувався методом монтажу своїх найдало зіграних фрагментів записів музики, монтуючи ціле за звукорежисерським пультом. Сьогодні не всі любителі класики довіряють таким записам, віддаючи перевагу «живим» звукозаписам повного (наскрізного) виконання творів від початку до кінця, хай і не бездоганного за якістю.[78]

Сучасне суспільство ставить принципово нові вимоги до фахівців культурно-дозвільної сфери, в обов'язки яких входить забезпечення якісного технічного супроводу та створення умов для підтримки високого мистецького рівня заходів, що проводяться. У сучасних умовах однією з основних вимог до діяльності спеціаліста, який надає широкий спектр послуг населенню в галузі культурно-дозвільної сфери, є необхідність здійснення швидкого пошуку інформації та прийняття коректних рішень у умовах проведення заходів, що динамічно змінюються. Знання основ музичної звукорежисури, музичної інформатики, технологій створення аудіовізуальних проєктів, володіння широким спектром цифрових технологій, що використовуються в сучасній концертній практиці, сформовані навички використання МК та сучасних ІТ у музиці є обов'язковими кваліфікаційними характеристиками для спеціалістів [65; 67;71]

Соціально-культурна сфера в останні десятиліття одна з найдинамічніших. Тому підвищення кваліфікації та професійна перепідготовка фахівців соціально-культурної діяльності має враховувати тенденції розвитку суспільства, а зміст освіти – коригуватись з урахуванням динаміки змін, що відбуваються у соціально-культурній сфері.

1. Сучасні цифрові та інформаційно-комунікаційні технології поряд з МК привертають увагу як професіоналів, так і любителів музики, які все ширше використовують їх у своїй професійній діяльності, що робить навчання володінню ними особливо актуальним.

Організація інформаційного освітнього середовища з використанням сучасних МК та ІТ – це невід'ємний компонент підготовки спеціаліста. Аналізуючи роль і значення ІТ, МК, для підготовки спеціалістів соціально-культурної сфери, можна зробити цілком обґрунтовані висновки про те, що значення цих технологій у найближчому майбутньому швидко зростатиме. Саме їм належить сьогодні визначальна роль у галузі освіти звукорежисерів.

У сучасній системі вищої освіти відбувається активне впровадження нових теорій та методів, серед яких особливий інтерес представляє мережне навчання. Мережеве навчання є щодо нової парадигмою навчальної діяльності, що базується на ідеї масового співробітництва, ідеології розвитку відкритих освітніх ресурсів у поєднанні з мережевою організацією взаємодії учасників .

2. Використання мережної форми реалізації освітніх програм здійснюється на підставі договору між організаціями. Для організації реалізації освітніх програм з використанням мережної форми кількома організаціями, які здійснюють освітню діяльність, такі організації також спільно розробляють та затверджують освітні програми.

3. У договорі про мережну форму реалізації освітніх програм зазначаються:

1) вид, рівень та (або) спрямованість освітньої програми (частина освітньої програми певних рівня, виду та спрямованості), що реалізується з використанням мережної форми;

2) статус учнів в організаціях, зазначених у частині 1 цієї статті, правила прийому на навчання за освітньою програмою, що реалізується з використанням мережної форми, порядок організації академічної мобільності учнів (для тих, хто навчається за основними професійними освітніми програмами), що освоюють освітню програму, що реалізується з використанням мережевої форми;

3) умови та порядок здійснення освітньої діяльності за освітньою програмою, що реалізується за допомогою мережевої форми, у тому числі розподіл обов'язків між організаціями, порядок реалізації освітньої програми, характер та обсяг ресурсів, що використовуються кожною організацією, що реалізує освітні програми у вигляді мережної форми;

4) документ, що видається, або документи про освіту та (або) про кваліфікацію, документ або документи про навчання, а також організації, які здійснюють освітню діяльність, якими видаються зазначені документи;

5) термін дії договору, порядок його зміни та припинення»

Незважаючи на той факт, що на сьогоднішній день не існує усталеного визначення мережевого навчання, цією галуззю освітнього напрямку займаються багато вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких: Січкаренко К. О.[37], Смелсер Н., Шведберг Р.[49], Даунс С.[50]

Технології мережного навчання засновані на низці ідей та концепцій, здатних значно збільшити ефективність навчального процесу, а саме:

1. Концепція децентралізованого навчального процесу відповідно до моделі «рівний до рівного» (наприклад, у системі викладач – студент; учитель – учень)

2. Концепція створення цілісного навчального конгломерату з урахуванням оптимальних освітніх умов;

3. Концепція взаємного навчання, обмін професійним та соціокультурним досвідом у процесі розуміння знань, уміння та навичок майбутньої професійної діяльності в рамках системно-мережевої організації навчального процесу.

У контексті розвитку західної культури мережеве навчання розглядається як перспективна сфера теоретичних і практичних розробок, здатна змінити підходи до навчання, особливо у вищій професійній освіті, де комунікація стає координуваним сегментом, який за допомогою реалізації різних навчально-практичних методів мережевої взаємодії реалізує активно-діяльнісний компонент їх участі у навчальному процесі та в умовах самостійної роботи.

Фахівець у галузі дистанційного навчання та нових медіа- технологій, письменник, філософ, викладач та журналіст С. Даунс [52] розглядає систему мережевого навчання з точки зору теорії освіти, заснованої, перш за все, на особистій свободі, а також розширенні прав та можливостей учнів у цілісному творчому просторі. Учні просуваються у своїй освіті, взаємодіючи з практиками, починаючи з копіювання моделей. Цей процес копіювання діяльності підтримується рефлексією та коригується іншими учасниками спільноти [43]. Таким чином відбувається формування певної інфокомунікаційної мережі. Під мережею мається на увазі єдиний навчальний організаційно-методичний простір конкретний освітньої програми. Іншими словами, суб'єкт стає учасником мережі та починає активну взаємодію з викладачами-практиками, формуючи зміст своєї майбутньої професії у контексті спільної навчально-творчої діяльності у групі та індивідуально. Основою даної мережевої освіти, в першу чергу, має бути співтовариство представників професійного середовища, які здійснюють процес передачі знань, умінь та навичок практичної роботи, що формують сутність та визначають специфіку того чи іншого освітнього спрямування.

Індивідуальні заняття в рамках освоєння загальнокультурних та професійних компетенцій майбутньої професії є одним із ключових аспектів формування навчального процесу спеціалізацій, пов'язаних із вивченням специфіки художньо-творчої діяльності та здобуттям навичок технічного характеру. Впровадження технологій проведення індивідуальних занять з викладачем-практиком, що є представником певного професійного середовища, є особливим інтересом з погляду обміну творчим досвідом згідно з концепцією мережевої взаємодії «рівний до рівного» [50,75с.].

Діяльність звукорежисера носить яскраво виражений практико-орієнтований характер, чи то робота над створенням аудіовізуального художнього образу спектаклю, звукотехнічне рішення концертної програми чи звукозапис у студії. Тому, говорячи про методи мережевого навчання в контексті єдиної системи вищої освіти в галузі звукорежисури ми передусім маємо на увазі проведення практичних видів навчальних занять на базі провідних театральних-

концертних комплексів та студій звукозапису в рамках співтворчої взаємодії викладача та студента. Результативність такої взаємодії у разі вирішує низку ключових організаційно-методичних питань:

1. Зникає потреба в регулярному оновленні парку навчального звукотехнічного обладнання у ВНЗ, що здійснює реалізацію освітньої програми за напрямом підготовки фахівців в області звукорежисури. Будь-який вищий навчальний заклад, який здійснює підготовку фахівців у галузі театральної звукорежисури, звукорежисури культурно-масових вистав та концертних програм апріорі має базовий мінімум необхідного звукового обладнання для здійснення практичної навчальної діяльності. У разі стрімкого зростання технологій аудіовиробництва досить складно регулювати процес технічного устаткування. З погляду техніки мережеве навчання значно доцільніше і продуктивніше. Можна проводити навчальні практичні заняття з урахуванням добре обладнаних просторів.

2. Освоєння передових засобів та технологій сучасної звукорежисури в умовах реальної звукотехнічної практики під керівництвом наставника – спеціаліста, який має доступ до роботи з обладнанням та має впевнені кваліфіковані навички його експлуатації для створення цілісної акустичної атмосфери того чи іншого творчого продукту.

Якісний стрибок розвитку електроніки, що стався в останні десятиліття, спричинив собою кардинальні зміни технологічних принципів у всіх суміжних із нею галузях техніки. Не оминули ці нововведення стороною кіновиробництво, телебачення, радіо та звукозапис. Тобто, саме ті області, в яких професія звукорежисера потрібна насамперед. При організації навчання звукорежисерської професії з цим довелося рахуватися. Нині студійне звукорежисерське обладнання значно ускладнилося. Для цього знадобилася серйозніша, ніж колись, технічна підготовка персоналу студій. Тому довелося змінити самі підходи до підготовки звукорежисерів у навчальних закладах».

На підставі теоретичного аналізу технологій мережевого навчання щодо можливостей їх реалізації в рамках навчального процесу в галузі звукорежисури слідують такі висновки:

1. Звукорежисура є унікальним явищем музичного, технічного та інфокомунікаційного середовища, самостійною областю мистецтва, що передається «з рук до рук», від майстра до учня. Індивідуальний підхід у Історичний аспект навчання майстерності звукорежисури сформував цілу плеяду висококваліфікованих фахівців, визнаних у світовому культурному співтоваристві, широко затребуваних у професії в Україні та за кордоном. Індивідуальний підхід поруч із персональним чинником одна із ключових умов реалізації мережевого навчання.

2. Впровадження технологій мережевого навчання в систему вищої освіти в галузі звукорежисури є перспективною освітньою траєкторією, здатною значно підвищити рівень практичної професійної підготовки майбутніх фахівців в умовах сучасного освітнього процесу.

2.2. Аналіз освітніх програм європейських університетів

У сучасних умовах розвитку кінематографії та телеіндустрії як самостійних галузей економіки важливу роль відіграє організація освітньої діяльності в рамках підготовки для них професійних кадрів. Громадський, науковий та технологічний розвиток людства відбувається вкрай швидко та масштабно, що відбивається і на сфері кіно та телебачення. З кожним роком з'являється все більше технічних та технологічних можливостей створення аудіовізуальних творів, розвиваються та видозмінюються звичні аспекти виробництва, з'являється все більше нових кіно-професій, що стають найважливішими у кіно- та телевиробництві. Процес кіно- і теле-освіти у зв'язку з цим може бути комплексним, новаторським і сучасним тенденціям.

Система підготовки кадрів для кіно- та телеіндустрії в кожній окремій країні має свою певну специфіку, пов'язану у тому числі з цілями та завданнями, які постають перед освітніми установами.

Важливо відзначити, що жодна кіношкола не може стверджувати, що розробила універсальний спосіб підготовки фахівців для кіноіндустрії, адаптованих до професійної діяльності в сучасних умовах і індивідуальність, що при цьому зберегли. Крім того, не можна говорити і про універсальний спосіб оцінки ефективності вищих освітніх установ, оскільки її можна проводити за різними параметрами: за кількістю відомих у кіноіндустрії випускників та їх фільмів-учасників, фільмів-переможців міжнародних кінофестивалів та кінопремій, за оцінками ключових груп (викладачів, студентів, представників професійних кіл), за кількістю випускників, які залишилися в професії та працюють на різних посадах у сфері кіно та телебачення тощо.

Вища освіта у Франції поділена на три основні групи: університети, вищі школи, спеціалізовані школи. Структура університетів та вищих шкіл принципово різна. Основні установи з підготовки професійних кадрів для кіно належать до вищих спеціалізованих шкіл.

Найвідомішим і найстарішим у Франції освітнім закладом, який займається підготовкою фахівців для сфери кіновиробництва, є вища школа кінематографії ім. Луї Люм'єра, яка пропонує широкий спектр напрямів професійної підготовки. У ході навчання студенти набувають теоретичних, практичних, технічних і творчих компетенцій, що дозволяють стати фахівцями високого рівня у сфері кіновиробництва. Студенти можуть вибрати один із трьох напрямків: кіно, звук та фотографію – по кожному з яких видається диплом ВАС +5, який дає ступінь магістра. Навчання у вищій школі кінематографії ім. Луї Люм'єра здійснюється на безоплатній основі, оскільки вона знаходиться під юрисдикцією міністерства вищої освіти та наукових досліджень Франції, що дає суттєві конкурентні переваги даній освітній установі на світовому ринку освітніх послуг.

Навчання у вищій школі кінематографії ім. Луї Люм'єра будується в наступній послідовності [46]:

1. Перший семестр – базовий курс, що дозволяє студентам здобути основні теоретичні, мистецькі, наукові та технічні знання та навички. Студенти повинні засвоїти фундаментальні знання про кінозображення та принципи їх створення, що допоможе в майбутньому перейти до практичної діяльності.

2. Другий семестр спрямований на здобуття студентами базових навичок основних кінопрофесій. Студенти беруть участь у фільмо-виробництві, працюючи як оператори, звукорежисери, фахівці постпродакшн. При цьому йде навчання роботі з професійними інструментами: камерами, пристроями звукозапису, освітлювальними приладами тощо. Важливо відзначити, що студенти не розподіляються за спеціальностями, кожен студент повинен однаково володіти всіма основними професіями кіно.

3. Третій та четвертий семестр присвячені більш поглибленому вивченню професій на практиці, студенти знімають свої короткометражні фільми, поступово обираючи для себе певну спеціальність. Крім того, більш поглиблено та масштабно проводяться теоретичні курси, орієнтовані на вивчення проблем та тенденцій кіноіндустрії, а також на знайомство з дослідницькою роботою в кіно.

4. П'ятий семестр починається з проходження практики на одному із задалегідь обраних професійних проєктів. Крім того, це час для актуалізації такого варіанту, як європейський або міжнародний обмін. Саме п'ятий семестр вважається одним із найважливіших для кар'єрного зростання.

5. Шостий семестр повністю присвячений реалізації дипломного проєкту, робота над яким проводиться під керівництвом професіоналів та викладачів, що сприяє професійній інтеграції.

Структура навчання розбивається на кілька великих груп, у яких вивчаються певні предмети.

1. Базовий рівень: теорія мистецтва та теорія естетики; основи дослідницької діяльності; англійська.

2. Мистецтво та наука: фотометрія, сенситометрія, колориметрія; обробка відеосигналу; геометрична та прикладна оптика; рельєф та голографія.

3. Технології: технології камери та освітлення; електрика – електрична абілітація; відео.

4. Мистецтво та техніка: точка та кадр; світло та кадр; тестування камер; освітлення; кінопроекція форматів 35мм та 4К; перспектива, монтаж, розкадрування; сценарію.

5. Творча частина: короткометражні ігрові та документальні фільми.

6. Дослідження: магістерська робота – теоретична частина, що супроводжується практичною реалізацією.

7. Професійний проект: стажування.

За роки навчання студенти отримують такі професійні навички та знання:

- володіння знімальним обладнанням;
- володіння технікою освітлення знімальних об'єктів;
- формування навичок роботи в період постпродакшн;
- вміння працювати з цифровою та плівковою проекцією фільмів;
- оволодіння електрообладнанням;
- оволодіння інструментами для монтажу та корекції відео, а також створення візуальних ефектів;
- теорія та практика сценарної майстерності та режисури;
- володіння технікою розкадрування;
- розширені кінематографічні знання у галузі світла, зображення, історії техніки;
- просунутий рівень технічних та наукових знань у галузі фотометрії, колориметрії, сенситометрії, оптики та обробки сигналів.

Особливу роль для побудови системи підготовки кадрів для кіновиробництва грає те, що вища школа кінематографії ім. Луї Люм'єра тісно співпрацює з бізнес-структурами, що дає певну низку переваг як для студентів, так і для розвитку всього кіномистецтва.

Вища школа кінематографії ім. Луї Люм'єра має довгострокові партнерські відносини з такими компаніями як: Thalès-Angénieux, Binocle, technicolor, Mikros Image, Arri, Radio France, Studios de Paris (Cité du Cinéma), Sony, Caisses d'Epargne, Louma, Tarages, Avid, в рамках яких проводяться прикладні дослідження, технічні експертизи, випробування обладнання.

Школа наголошує на технологічній стороні освітнього процесу і, в основному, готує фахівців для операторського департаменту, освітлювачів та фахівців постпродакшену.

Ще однією важливою особливістю системи підготовки кадрів для кіноіндустрії у Франції є те, що всі освітні установи, у тому числі й вища школа кінематографії ім. Луї Люм'єра, організовують повний супровід студентів протягом усього освітнього процесу, який включає:

- фінансову підтримку учнів, у тому числі конкурс стипендій, забезпечення проживання;
- програми культурно-масових заходів, у тому числі всі студенти мають вільний доступ до фестивалю Paris Cinema; завдяки партнерству з Forum Des Images, усі студенти отримують безкоштовний паспорт Forum Des Images, який надає можливість регулярного безкоштовного відвідування кіносеансів;
- професійна інтеграція, яка передбачає поширення інформації серед студентів про вакансії, додаткові навчальні курси, семінари та пропонує допомогу в написанні резюме та листів мотивації, а також підготовку до інтерв'ю.

Ще однією французькою кіно-школою є вища школа La Femis.[54] Ця кіношкола належить міністерству культури Франції та спонсорується Національним центром кінематографії та анімації Франції (CNC), який забезпечує 76% щорічного фінансування школи. Ще 17% надходять із власних коштів або інших субсидій, та 7% від сплати податків на навчання компаній у сфері кіно та аудіовізуальних послуг. Кіношкола «La Femis» виділяє такі пріоритетні напрямки власної діяльності:

- проведення початкової та безперервної підготовки в галузі кіно, телебачення та інших форм аудіовізуального вираження спільно з професійними діячами індустрії; видача диплома про вищу освіту;
- пропаганда та поширення кінематографічної та аудіовізуальної культури, а також теоретичних, мистецьких та технічних досліджень у галузі зображення та звуку;
- співробітництво з французькими чи іноземними установами з аналогічною чи пов'язаною метою;
- розробка, виробництво, публікація та розповсюдження навчальних, художніх, технічних та наукових документів, пов'язаних зі сферою кіно та телебачення.

У «La Femis» проходить підготовка професійних кадрів за такими спеціальностями: режисер, оператор-постановник, продюсер, звукорежисер, сценарист, монтажер, декоратор, дистриб'ютор, а також два спеціальні курси: «Створення телесеріалу» та докторантура. Навчання варіюється від одного до чотирьох років, залежно від вибраної навчальної програми.

Важливою особливістю школи La Femis є відсутність постійного професорсько-викладацького складу. Щороку керівництво школи звертається до більш ніж 500 професіоналів із індустрії кіно для здійснення навчального процесу. У «La Femis» укладено численні угоди про співробітництво та обмін з французькими школами з інших областей (музика, танці, театр, живопис тощо) та із зарубіжними кіношколами (Москва, Нью-Йорк, Токіо, Лондон, Буенос-Айрес, Берлін, Лос-Анджелес і т. д.).

Головним плюсом школи La Femis є висока інтеграція випускників у кіновиробництво. За роки діяльності кіношколи її випускниками стали такі діячі кіно, як Луї Маль, Ален Рене, Тео Ангелопулос, Арно Деплешен, Коста-Гаврас, Анджей Жулавскі, Фолькер Шлендорф, Клод Міллер, Крістоф Ган, Франсуа Озон, Микола Хомерики та ін. Випускники школи «La Femis» вигравали головні призи трьох основних кінофестивалів світу – Каннського, Венеціанського та Берлінського – 10 разів, що робить цю кіношколу найтитолованішою у світі.

Стандартна чотирирічна програма навчання у цій школі має таку структуру:

1. Перший рік навчання – базова підготовка всіх студентів незалежно від обраної спеціальності. Навчання проводиться спільно, студенти проходять курси по роботі з акторами, написання сценарію, планування проєкту, монтажу тощо. На першому курсі всі студенти повинні зняти власний фільм і взяти участь у створенні фільмів своїх однокурсників, при цьому за рік кожен студент повинен спробувати себе у всіх ролях: режисер, оператор, звукорежиссер, продюсер тощо. Крім того, на першому курсі організовуються та проводяться зустрічі з різними режисерами та іншими діячами кіно, численні покази, студенти навчаються аналізу та критики фільмів. Від 5 до 10 тижнів приділяється навчанню з обраної спеціальності.

2. Другий рік навчання – насамперед він зосереджений на документалістиці. Усім студентам, окрім сценаристів та декораторів, читається курс про документальне кіно. Далі утворюється документальна майстерня, в яку запрошується сторонній режисер-документаліст, який займається шістьма проєктами шести режисерів, починаючи від розробки ідеї та закінчуючи їх реалізацією. Шість студентів-режисерів у цей час співпрацюють зі студентами інших факультетів. Також ведеться навчання ремеслу окремо з кожної спеціальності.

3. Третій рік навчання – за аналогією з другим курсом, кіношкола запрошує як керівник того чи іншого режисера чи продюсера, разом з яким проводиться зйомка шести студентських фільмів та ще одного, створенням якого займаються студенти з німецької кіноакадемії Баден -Вюртемберг в рамках міжнародного співробітництва шкіл. Робота над зйомками даних фільмів ведеться з вересня до березня, після чого студенти вирушають на практику на професійні проєкти. Студенти-монтажери на початку року займаються так званими «спеціальними вправами», після чого – навесні – приступають до монтажу фільмів студентів третього курсу. Паралельно з усіх спеціальностей проводяться власні професійні курси. У рамках співпраці з Паризькою обсерваторією студенти-художники та

оператори виконують завдання щодо створення візуальних об'єктів та елементів, виходячи з отриманих теоретичних описів різних планет. Наприкінці третього курсу студенти-продюсери (насамперед) мають подати перед керівництвом свого факультету дипломні проекти наступного року.

4. Четвертий рік навчання присвячений дипломному проекту, що складається з двох частин: творчої (фільм) та наукової (дисертація). Дипломні роботи виконуються у суворій відповідності до наміченого плану, у визначені терміни. Для різних спеціальностей дипломна робота виглядає по-різному:

Сценаристи:

- написання сценарію короткометражного фільму (з обов'язковою реалізацією);
- написання сценарію повнометражного художнього фільму.

Продюсери:

- написання дослідницької роботи;
- зйомки власного фільму зі студентами, вибраними з тих, хто навчається у школі або хто випустився не менше ніж рік тому (літо–вересень, постпродакшн – вересень–грудень);
- обов'язкові промо-фільми з одним із шести режисерів паралельного курсу (січень-лютий).

Оператори:

- написання дослідницької роботи;
- зйомка фільму як оператор-постановник;
- проведення операторського експерименту, пов'язаного з темою дослідницької роботи.

Звукорежисери:

- написання дослідницької роботи;
- зйомка фільму як звукорежисер;
- проведення звукорежисерського експерименту, пов'язаного з темою іс льодовицької роботи.

Монтажери:

- представлення фільму як монтажера;
- монтаж фільму, що складається з кадрів із уже існуючих фільмів;
- написання роботи з виконання попереднього завдання.

Художники-постановники:

- написання дослідницької роботи;
- зйомка фільму, в якому застосовано зазначені в дослідницькій роботі положення.

Усі студенти в рамках міжнародних угод, підписаних школою «La Femis», мають можливість бути спрямованими до закордонних шкіл. На даний момент "La Femis" співпрацює з 11 кіношколами світу, міжнародний обмін відбувається за дев'ятьма напрямками:

1. Монтаж – Вища школа мистецтва ECAL у Лозанні, Швейцарія.
2. Сценарій – Колумбійський університет у Нью-Йорку, США.
3. Продюсування – Токійський університет мистецтв «Гейдай», Японія.
4. Звукорежисура - Всеросійський інститут кінематографії (ВДК), Москва, Росія.
5. Художник-постановник – Інститут кіно та телебачення у Пуна, Індія.
6. Сценарій – Вища школа сценічних мистецтв та технік масової комунікації (INSAS) у Брюсселі, Бельгія.
7. Дистриб'ютор – Вища школа кіно та телебачення у Мюнхені, Німеччина.
8. Операторське мистецтво – Вища школа кіно та телебачення у Мюнхені, Німеччина.
9. Режисура – Кіноакадемія в Баден-Вюр-Темберзі, Німеччина.

Студенти четвертого курсу, які навчаються на операторів, мають змогу відвідати міжнародний фестиваль кінооператорського мистецтва «Camerimage» у Польщі – найбільший та найвагоміший фестиваль для операторів. Студенти, які навчаються за курсом «Створення телесеріалів», здійснюють навчальну поїздку до Ізраїлю та країн Скандинавії. Продюсери спільно з європейською майстернею Людвігсбург-Париж здійснюють поїздку до Лондона, а також до Нью-Йорка на кінофестиваль «Трайбека».

Система вищої освіти в Німеччині також має свої відмінні риси, які істотно впливають на систему підготовки кадрів для кіноіндустрії. Базовим принципом побудови вищої школи є «академічна свобода», яка виражається не лише в тому, що німецькі вищі навчальні заклади є автономними освітами, а й у свободі та самостійності, які надаються кожному члену вузівської спільноти [56,5 с.].

Ключовою особливістю німецької освіти є те, що в ній не передбачено жорсткої системи навчання в обов'язковому порядку: кожен студент самостійно обирає певну спеціальність та відповідну навчальну програму та відповідно до них організовує свій навчальний план відповідно до загальних вимог, що висуваються до тим, хто навчається за цією програмою. У зв'язку з цим середня тривалість навчання у вищій освітній установі Німеччини становить п'ять років.

Німеччина є європейським лідером за кількістю великих вищих навчальних закладів, де йде підготовка кадрів для індустрії кіно та телебачення. Так, можна виділити відразу сім кіношкіл Німеччини: Кіноакадемія Баден-Вюртемберга (м. Людвігсбург), Університет телебачення та кіно (м. Мюнхен), Гамбурзька медіа-школа (м. Гамбург), Німецька кіноакадемія (м. Берлін), Вища художня медіашкола (м. Кельн), Бабельсберзький кіно-університет ім. Конрада Вольфа (м. Бабельсберг) та Міжнародна кіношкола Кельна (м. Кельн).[56]

Однією з найбільших і найуспішніших кіношкіл Німеччини є Кіноакадемія Баден-Вюртемберг. Ця кіношкола працює з 1991 р. і за цей час стала однією з провідних у світі. Проектно-орієнтований підхід до освіти дозволяє кіноакадемії скоротити період інтеграції випускників у професійну галузь, створюючи умови, за яких усі студенти під час навчання проходять практику на великих знімальних майданчиках. З іншого боку, у цій кіношколі активно використовується обмін студентами коїться з іншими кіношколами світу – Франції, Аргентини, США, Канади, ПАР, Ізраїлю тощо.

Кіноакадемія Баден-Вюртемберга в рамках навчання готує таких спеціалістів, як продюсер, режисер ігрового кіно, режисер неігрового кіно, оператор, звукорежисер, спеціаліст з motion design, сценарист, монтажник, кінокомпозитор [47]. В окремі напрямки виділяються «творці серіалів» та

«режисер/продюсер рекламних роликів/фільмів». Проте найбільше Кіноакадемія Баден-Вюртемберга славиться створеним у 2002 р. інститутом анімації, який вважається одним із найкращих у світі, а фахівці, які пройшли навчання у ньому, – лауреати міжнародних кінофестивалів та кінопремій, включаючи премію американської кіноакадемії "Оскар".

Як і в кіношколах Франції, у Баден-Вюртемберзі набір проводиться на загальний напрямок, без поділу на спеціальності. Студенти повинні навчитися азам кожної кінопрофесії, після чого – наприкінці другого курсу – відбувається розподіл на спеціальності. Проектно-орієнтований підхід передбачає, що після другого курсу та до кінця навчання студенти в основному будуть зайняті кіновиробництвом, що дозволяє Кіноакадемії Баден-Вюртемберг створювати близько 250 фільмів щорічно.

Німецька кіноакадемія або академія кіно та телебачення в Берліні є однією з найстаріших кіношкіл Німеччини, вона розпочала свою діяльність у 1966 р. Ця кіношкола зосереджує свою увагу на основних кінопрофесіях, тому навчання проходить за п'ятьма основними спеціальностями: режисура, продюсування, операторська майстерність, сценарій та монтаж/звукорежисура. Навчання ділиться на дві фази: базове та професійне.

На перших курсах, незалежно від рівня підготовки студентів та їхньої спеціальності, йде загальноосвітнє навчання. Студенти повинні набути базових знань про кожен з професій кіно, накопичити великі знання про режисерів та їх методи роботи, зрозуміти принципи кіновиробництва тощо. технології і здобуваються більш просунуті навички. Наприкінці четвертого курсу всі фахівці мають затвердити свої дипломні проекти, реалізації яких присвячено весь п'ятий курс [47;56].

Навчання будується на щотижневих курсах з історії кіно з обов'язковим переглядом різних фільмів, проходять численні майстер-класи з діячами кіно, практичні та теоретичні семінари. Також в академії активно застосовується міждисциплінарний підхід до навчання. У рамках міжнародного співробітництва

Берлінська академія кіно та телебачення співпрацює з кіношколами FAMU (Чехія) та Лодзинською кіношколою (Польща).

Для українських студентів, які бажають розпочати або продовжити своє кінонавчання за кордоном, можуть підійти кіноінститути у Польщі та Чехії. Переваги цих країн полягають у мовній схожості, а також у їх ближчому ставленні до України.

Ключовою кіношколою Польщі є школа у місті Лодзь. Це одна із найстаріших кіношкіл світу, в якій на даний момент основна увага приділяється практичній складовій. Напрямок підготовки ведеться за такими спеціальностями: режисура, операторство, продюсування, сценарна майстерність, анімація, монтаж та акторське мистецтво. Навчання є численними практичними заняттями, що супроводжуються теоретичною часткою – вивченням теорій історії, мистецтва та культури, що сприяє фундаментальному художньому розвитку кожного студента.[53]

Важливою особливістю кіношколи в Лодзі є думка її керівників, що знання з кіно-професій найкраще здобуваються на професійному знімальному майданчику, а не в стінах інституту. Саме цією позицією і визначається нахил у навчанні, зроблений у бік практики та творчої свободи студентів .

Кіношкола має новітнє технічне обладнання та студію постпродакшну, дозволяючи студентам працювати з професійним обладнанням для кращої та більш швидкої інтеграції в індустрію. Наприкінці навчання усі студенти захищають свій дипломний фільм, а також дисертацію, одержуючи ступінь магістра.

Випускники Лодзинської кіношколи стали володарями трьох премій «Оскар», двох «Золотих пальмових гілок» кінофестивалю Канна, трьох «Золотих ведмедів» Берлінського кінофестивалю, трьох «Золотих левів» Венеціанського кінофестивалю, а також отримували неодноразові номінації на ці нагороди. Відомими випускниками є: режисери Анджей Вайда, Роман Поланскі, Кшиштоф Кесьлевський, Кшиштоф Зануссі. Ступені почесного доктора Лодзинської

кіношколи мають Анджей Вайда, Роман Поланскі, Вітторіо Стораро, Мартін Скорсезе, Міхаель Ханеке.

Факультет кіно та телебачення Академії образотворчих мистецтв у Празі (FAMU) також є однією з найстаріших кіношкіл у Європі, провадячи свою діяльність з 1947 р. FAMU є одним із засновників Міжнародної асоціації шкіл кіно та телебачення (CILECT), Європейської ліги інститутів мистецтв (ELIA), Європейської групи шкіл кіно та телебачення (GEECT) та Європейської кіноакадемії.[48]

Крім освітніх цілей, FAMU активно сприяє розвитку міжнародних відносин у галузі кіно, дослідницької діяльності, інтеграції своїх викладачів та студентів у професійні організації та кіностудії. У зв'язку з цим серед відділів FAMU є Центр аудіовізуальних досліджень. Крім цього, FAMU веде підготовку фахівців з режисури, операторства, продюсування, монтажу, драматургії, звукорежисури, анімації.

FAMU має міжнародний факультет, в рамках якого проводяться заняття англійською мовою для іноземних студентів. Особливо багато партнерських угод укладено з американськими інститутами Майамі, Єля, Нью-Йорка .

Навчальна програма орієнтована, як і в багатьох інших кіношколах Європи, насамперед на практику. У Чехії спостерігається система, що віддалено нагадує систему майстерень у російських кіношколах (проте нею не є повною мірою). Кожна група має свого наставника, який проводить заняття, допомагає студентам у реалізації своїх творчих ідей тощо. Інші предмети проходять у форматі елективних курсів, які студенти обирають для себе самостійно. Крім того, FAMU запрошує дає для лекцій та майстер-класів найбільших представників кіноіндустрії з усього світу. Відомими випускниками кіношколи FAMU є Емір Кустуріца, Мілош Форман, Іржі Менцель, Агнешка Холланд.[43]

Таким чином, можна виділити спільні риси, які мають представлені європейські кіношколи, що у свою чергу пов'язано з тим, що всі вони є учасниками Болонського процесу, а країни, в яких вони знаходяться, висувають схожі вимоги до освітнього процесу.

Навчання студентів у кіношколах Європи орієнтоване на випуск спеціалістів, готових до роботи в кінематографі або на телебаченні. Студенти отримують доступ до кращого технічного обладнання, щоб у той момент, коли вони опиняться на професійному знімальному майданчику, їм уже були знайомі камери, освітлювальні прилади, операторська техніка тощо. Програма навчання спрямована на практику, усі студенти У кіношколах Європи з першого ж курсу зобов'язані знімати короткометражні фільми. Обстановка під час навчання є максимально наближеною до реальної. При цьому важливо відзначити, що практично у всіх кіношколах навчання будується таким чином, щоб кожен студент незалежно від обраної ним спеціальності вивчив і інші професії кіновиробництва, умів користуватись обладнанням, наданим йому. Студенти мають значний обсяг практичних завдань, відпрацьовуючи кожен етап роботи над фільмом.

У рамках навчання студенти набувають теоретичних, практичних, технічних і творчих компетенцій, що дозволяють стати фахівців високого рівня у сфері кіновиробництва. Таким чином, можна помітити, що, незважаючи на практичну спрямованість, у всіх кіно-школах Європи обов'язковим елементом отримання диплому є захист не лише дипломного фільму, а й дисертації, що сприяє, у тому числі, науковому розвитку індустрії кіно та телебачення як у кожній окремо взятій країні, і на світовій арені загалом.

Ще однією найважливішою особливістю європейських вищих освітніх закладів у сфері кіно та телебачення є підвищена інтеграція студентів до програм міжнародного обміну.

За допомогою цих заходів реалізується виконання головної мети європейської кіноосвіти, яку можна сформулювати як підготовка випускників – спеціалістів кіно- та теле-галузі, готових до постійних змін, характерних для сучасного ринку засобів масової інформації, а також здатних самостійно розвивати кіномистецтво загалом.

2.3. Типова навчальна програма польської вищої школи

Розглянемо особливості реалізації процесу підготовки музичного звукорежисера.

Програма «Технології створення та мистецької обробки звукової інформації» спрямована на отримання слухачами компетенцій, необхідних для виконання нового виду професійної діяльності у сфері технологій створення та мистецької обробки звукової інформації з використанням сучасних інформаційних технологій (ІТ).

Програма «Технології створення та художньої обробки звукової інформації» призначена для слухачів, які мають вищу або середню професійну освіту, чия професійна діяльність пов'язана з роботою в галузі культурно-дозвільної сфери.

Запропонована структура навчальної діяльності дозволить слухачам більше зосередитися на спеціальних музично-теоретичних питаннях та творчій діяльності, розширити свої уявлення про нові напрями в музиці, пов'язані з новими комп'ютерними технологіями [51].

Програма має модульну структуру.

Програма передбачає можливість перезаліку результатів навчання за модулями програми, освоєними слухачами раніше.

Мета: навчити слухачів практичного застосування МКТ при створенні та обробці звукової інформації.

Завдання:

- сприяти формуванню у слухачів готовності до самоосвіти та самовдосконалення у процесі оволодіння новими знаннями в галузі професійної діяльності в культурно-дозвільній сфері;
- навчити застосовувати різноманітні сучасні засоби художньої виразності у культурно-дозвільній сфері;

- навчити слухачів користуватися адекватними програмними та апаратними засобами (реальне та віртуальне студійне обладнання, реальні та віртуальні синтезатори, засоби мультимедіа тощо) відповідно до мистецького задуму заходу;
- застосовувати МК у процесі вирішення різних практичних завдань у діяльності фахівців культурно-дозвільної сфери;
- поєднувати в процесі проведення заходів практичні, просвітницькі та виховні завдання;
- сприяти розвитку самостійності слухача, його творчих та організаторських здібностей;
- створювати високохудожнє творче середовище у рамках проведення заходу.

3. Формування контингенту слухачів

Категорії учнів:

- особи, які мають вищу та середню професійну освіту, а також вищу середню музичну освіту (атестат або диплом музичної школи, школи мистецтв з музичного спрямування, гімназії, школи, ліцею з музичним напрямом та інших навчальних закладів, пов'язаних із навчанням музиці);
- особи, чия професійна діяльність пов'язана з роботою в галузі культурно-дозвільної сфери;
- особи, які мають досвід викладання у музичних школах, школах мистецтв, вчителі музики загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв, педагоги середніх спеціальних та вищих навчальних закладів, студенти вищих освітніх закладів, коледжів та ліцеїв, а також різних навчальних закладів, що реалізують програми, пов'язані з поглибленим вивченням предметів музичного циклу

Слухач, який освоїв програму, отримує право ведення професійної діяльності у сфері технологій створення та художньої обробки звукової інформації, а також матиме професійні компетенції та здатність виконувати трудові функції та дії, зазначені в п. 1.

Загальна трудомісткість: 252 години. Аудиторні: 252 години.

Виробнича практика: 2 тижні.

Загальна атестація: підсумкова атестаційна робота: 4 тижні.

Особливу увагу хотілося б звернути на ситуацію, яка пов'язана з проведенням лекційних та практичних занять за програмою професійної перепідготовки «Технології створення та художньої обробки звукової інформації» та організацією зворотного зв'язку зі слухачами у процесі викладання та необхідності обговорення творчих завдань зі слухачами при реалізації дистанційного формату навчання за цією програмою, яка містить величезну кількість елементів процесуального, творчого, динамічного характеру, що потребує безпосереднього та досить частого спілкування[51;53].

Ця обставина багаторазово збільшує обсяг роботи як під час підготовки викладачем лекційного та практичного матеріалу для його представлення в СДО MOODLE, так і в процесі подальшої перевірки рівня освоєння матеріалу кожним слухачем окремо. Так, наприклад, викладачеві потрібно підготувати велику кількість «заготовок» для подальшої творчої, художньої обробки слухачами музичного аудіо- та відеоматеріалу (в аудиторії при звичайній, традиційній формі подачі такого роду матеріалу викладачеві часто буває достатньо награти будь-який музичний фрагмент, тут же обговорити можливі варіанти аранжувань, модуляції та багато іншого).

Документ, що видається після завершення навчання – Диплом про професійну перепідготовку встановленого зразка (з правом ведення нового виду професійної діяльності у сфері технологій створення та художньої обробки звукової інформації).

Заняття проходять у спеціально обладнаному класі з використанням музичних комп'ютерів, MIDI-клавіатур, ЕМІ, наявністю виходу в глобальну мережу Інтернет, також аудиторія має бути оснащена необхідним програмним та апаратним забезпеченням для реалізації різних форм мережевої взаємодії та навчання.

Зразковий перелік тем підсумкових атестаційних робіт слухачів програми професійної перепідготовки «Технології створення та художньої обробки звукової інформації»

1. Музичне оформлення аудіовізуальних творів у концертній практиці звукорежисера.
2. Комп'ютерна музична творчість у роботі фахівців культурно-дозвільної сфери.
3. МКТ як засіб створення аранжувань музики академічних жанрів.
4. Інформаційні технології та концертна звукорежисура у системі професійної підготовки фахівців соціально-культурної сфери.
5. Звукорежисерська розробка та реалізація музичного супроводу театралізованої вистави у шкільному навчальному театрі.
6. Розробка та організація побудови систем озвучування соціально-культурних програм.
7. Проблеми створення проекту з використанням бібліотеки семплів.
8. Мобільні програми для роботи зі звуком на концертних заходах.
9. Музичні секвенсори як професійний інструмент спеціаліста культурно-дозвільної сфери.
10. Особливості звукозапису творчих колективів у різних акустичних умовах.
11. Організація звукового тракту у концертній практиці звукорежисера.
12. Особливості організації заходів культурно-дозвільної сфери з використанням аналогових інструментів та їх емуляції у віртуальному середовищі.
13. Використання МКТ на концертних виступах із солуючими виконавцями.
14. Проект відеоконтенту за допомогою аерозйомки з мультикоптерів для забезпечення культурно-дозвільного заходу.
15. Створення анімаційного фільму в оригінальному жанрі.[45]

Розглянемо особливості побудови курсу «Музична звукорежисура» з урахуванням вищенаведених критеріїв.

Мета та завдання програми

Мета: набуття знань у галузі програмного та апаратного забезпечення професійної діяльності звукорежисера для ведення діяльності в галузі концертних та культурних заходів широкого спектру, освоєння основних аспектів викладання музичної звукорежисури.

Звукорежисерська діяльність музиканта та основні аспекти методичної підготовки та методичного супроводу освітнього процесу для вирішення професійних педагогічних та творчих завдань у галузі концертної звукорежисури у сучасному музично-освітньому процесі є надзвичайно затребуваною сферою професійної діяльності.

Завдання:

– сформувати розуміння про основні засоби художньої виразності у творчості звукорежисера, який працює із застосуванням нових багатоканальних звукових технологій;

– обґрунтувати розуміння можливостей сучасних технологій звукозапису та відтворення звуку;

– теоретично обґрунтувати характер творчої діяльності звукорежисера, а також визначити вимоги до його професійних якостей у системі професійної підготовки;

– дати чіткі уявлення про роботу в сучасних цифрових робочих станціях, познайомити слухачів з основними МКТ, що застосовуються у сучасній музичній індустрії;

– висвітлити можливості сучасних програм, познайомити з навчально-методичними матеріалами щодо творчого застосування сучасних МКТ у процесі концертної звукорежисури.

Робоча навчальна програма навчального модуля «Музична звукорежисура»

Тема «Фізичне, інформаційне та музичне визначення звуку в музиці»

Зміст. Теоретичні засади: фізика звуку, акустичні засади, електроакустика. Основні завдання композитора, аранжувальника, звукорежисера. Фізіологія звуку: мова та вокал, сприйняття звуку та основи психоакустики, професійна техніка безпеки.

Тематика та опис практичних занять: записати голоси, у професійній програмі розглянути фізичні основи звуку, змінити гучність аудіофайлу (нормалізувати).

Тема «Основи музикальної звукорежисури»

Зміст. Комп'ютерне оброблення аудіосигналів. Аудіоредактори, DAW та вбудовані модулі обробки аудіосигналів. Коригування часових, динамічних, частотних параметрів аудіосигналів. Реставрація аудіозаписів. Критерії оцінки якості звучання. Редагування та монтаж фонограм. Руйнівне та неруйнівне редагування. Лінійний та нелінійний монтаж. Відомості. Об'єднання звукових фрагментів у безперервну композицію. Баланс рівнів, музичний баланс, еквалізація, просторове розташування. Мастеринг. Багатосмуговий компресор. Експандер. Лімітер. Моноsumісність. Підготовка кінцевого продукту до різних видів видань: касети, CD, DVD, «вініл», трансляція в радіоефірі, звукова доріжка до теле-, відео-, кінофільму.

Тематика та опис практичних занять: встановити плагіни обробки на ПК; здійснити налаштування плагінів для запису; створити проект; здійснити корекцію часових, динамічних, частотних параметрів аудіосигналів; здійснити параномування сигналів, відбудувати за гучністю кожен аудіодоріжку, виконати mixdown; самостійно здійснити постобробку зведених кількох треків.

Тема «Загальна схема звукового тракту та її реалізація у концертних умовах»

Зміст. Формування робочого місця в концертних умовах, розміщення студійних компонентів, підготовка акустичного простору.

Тематика та опис практичних занять: описати звуковий простір приміщення; охарактеризувати його властивості; графічно відобразити

комутацію звукотехнічного комплексу на імпровізованому концертному майданчику.

Тема «Програмне забезпечення, що використовується в концертній звукорежисурі»

Зміст. Огляд музичних програм та актуальність вибору в залежності від поставлених завдань та можливостей концертного приміщення. Еквіваленти студійного обладнання та інструментів у програмному середовищі. Етика використання програмного середовища.

Тематика та опис практичних занять: провести огляд професійних аудіоредакторів, які застосовуються у концертній практиці виконавцями; обґрунтувати вибір програмних засобів з урахуванням конкретного художнього задуму заходу; скомутувати компоненти програмного та апаратного комплексу.

Тема «Професійне обладнання музичного звукорежисера»

Зміст. Огляд ринку музичного обладнання, підбір оптимальних рішень, аудіо-, інтерфейси, засоби акустичного контролю (монітори, навушники), контролери як спосіб тактильної взаємодії з акустичною та віртуальною середовищем, мікрофони.

Тематика та опис практичних занять: аналіз музичного обладнання, представленого провідними розробниками у галузі музичної індустрії; складання технічного завдання для забезпечення працездатності у студійних та концертних умовах роботи звукорежисера; моделювання акустичного простору для запису виконавців.

Тема «Комп'ютерна студія звукозапису та робота в ньому»

Зміст. Ознайомлення з обладнанням сучасної студії звукозапису, розвиток навичок роботи з обладнанням та програмними засобами. Докладне вивчення можливостей програмного забезпечення та обладнання сучасної комп'ютерної студії звукозапису. Основні завдання навчання цієї теми: сформувати навички практичного застосування інструментарію програмних засобів, сформувати навички практичного застосування звукотехнічного обладнання студії. Звук як фізичний процес. Резонанс. Основні одиниці виміру звукових процесів. Прості

та складні коливання. Звуковий спектр. Фазові характеристики звуку. Моно- та стереозвучання. Якісні характеристики звукового файлу: частота дискретизації, бітність. Акустика. Акустичні параметри студій та концертних залів: реверберація, призначення та акустична обробка студійних приміщень, звукопоглинання та звукоізоляція. Акустика музичних інструментів. Електроакустика: мікрофони, гучномовці, акустичні системи, головні телефони. Психоакустика: бінауральний слух людини, динамічні та просторові особливості сприйняття звуку. MIDI. Синтез звуку. Синтезатори та ЕМІ Інтерфейс MIDI: можливості, типи даних, MIDI-пристрої. MIDI стандартизація: GM, GS, XG. Основи звукового синтезу. Класифікація та архітектура сучасних синтезаторів та ЕМІ. Мікрофонний прийом звукових сигналів. Звукова комутація. Мікшерний пульт. Процесори ефектів. Типи мікрофонів, розміщення, особливості застосування. Кабелі та роз'єми. Мікшерний пульт – призначення, будову та принципи роботи. Прилади просторової, спектральної, динамічної обробки сигналів. Запис музичних колективів. Музичні інструменти перед мікрофоном. Концертний та студійний запис. Запис мови та вокалу. Одноканальний та багатоканальний запис. Технології стереозапису. Запис із накладенням. Запис малих складів. Запис великих колективів.

Тематика та опис практичних занять: встановити плагіни для роботи на ПК; віртуально підключити всі ланки ланцюга; здійснити налаштування плагінів для запису; здійснити пробний запис голосу, інструменту; здійснити технології стереозапису: запис із накладенням, запис малих складів, запис великих колективів; здійснити корекцію часових, динамічних, частотних параметрів аудіосигналів; здійснити параномування сигналів, відбудувати за гучністю кожен аудіодоріжок, виконати mixdown; самостійно здійснити постобробку зведених кількох треків.

Тема «Робота з аудіоматеріалом: запис, редагування, обробка wave-файлів, використання ефектів на прикладі роботи у програмному середовищі Cubase»

Зміст: розбір основних функцій та робочих областей програми, розбір усіх видів доріжок (аудіо, midi, групи, return, майстер); запис, редагування та

відтворення звуку, оцифрованого з частотою дискретизації до 96 кГц та розрядністю до 32 біт; повна підтримка декількох багатоканальних форматів звуку (surround), аж до формату 6.0; первинна обробка записаного аудіотреку, зміна основних параметрів сигналу: частотна, динамічна та часова; робота з VST-плагінами та DX-плагінами (аудіоефектами та обробками звуку в реальному часі); можливість підключення віртуальних синтезаторів (VST-інструментів); функція «заморожування» (Freeze) для VST-інструментів, що дозволяє економити ресурси процесора; імпорт та експорт цифрового звуку в різних форматах; мікшування сигналів та керування студійним обладнанням; наявність зручних засобів для роботи з лупами; завантаження проектів іншого програмного продукту фірми Steinberg; можливість спільної роботи Cubase 5 з програмами, що підтримують протокол ReWire.

Тематика та опис практичних занять: робота над власним твором чи аранжуванням; вибір інструментів для аранжування.

Тема «Концертна звукорежисура»

Зміст. Концертний звук: підготовка, аспекти якості, моніторинг. Саундчек, барабанна установка, бас-гітара, клавішні інструменти, акустична гітара, електрогітара, лідер-вокал, бек-вокал. Практичні аспекти процесу мікшування «живого» звуку. Технології та інструментарій концертної звукорежисури. Види обробок: спектральна, динамічна, тимчасова. Послідовне та паралельне підключення зовнішніх процесорів ефектів. Практика використання процесора Ixiconmx 400 на концертних програмах. Комплекси звукотехнічного посилення. Інсталяції у великих та малих залах. Практика концертної звукорежисури. Знайомство з інтерфейсом ProTools. Організація процесу багатоканального запису. Стереофонічний запис роялю. Зведення багатоканального запису. Розрахований на багато користувачів режим управління цифровими мікшерними пультами.

Тематика та опис практичних занять: освоєння спеціалізованого програмного та апаратного забезпечення МКТ у професійній діяльності сучасного спеціаліста; слуховий аналіз аудіофайлу; створити аранжування

відомих творів або створити власні композиції будь-якої стильової спрямованості у програмі-секвенсорі; доопрацювати готовий музичний твір до професійного звучання в звукозаписній студії із застосуванням необхідних апаратних засобів.

Форми та методи контролю знань слухачів на теми

Підсумковою атестацією за модулем є залік, що складається з двох частин, перша з яких проходить у формі презентації музичного проекту з базовими обробками, зведенням та мастерингом, представленого у вигляді MIDI або Wave-файлів, у яких:

а) міститься оригінальна творча робота слухача (секвенсинг камерного твору), що свідчить про художній рівень виконавських досягнень та виконується слухачем послідовно під час практичних занять;

б) виконання камерного твору з інтерактивною участю в якості сольного виконавця на MIDI-контролері.

Критерії оцінки роботи містять у собі дотримання основних правил створення музичного проекту. При оцінці виконання роботи враховуватимуться: дотримання стильових особливостей композиції, якість обробки аудіотреку, художня складова твору.

Друга частина – виконання теоретико-практичного завдання, яке виявляє рівень сформованості відповідних професійних та інформаційних компетенцій слухачів.

У процесі навчання слухачі готують музичні проекти, де демонструють рівень професійних знань.

Зразковий перелік творчих робіт:

1. Розробити та організувати навчальні заняття для здобуття практичних навичок роботи на професійному обладнанні у групі з кількох осіб, які підключили планшети по мережі Wi-Fi до одного пульта Mackie DL1608 для колективного вирішення творчих завдань.

2. Запис акустичних інструментів з аудіоканалів засобами професійних музичних секвенсерів (Steinberg Cubase та ін.).

3. Створення мультимедійної презентації «Малюнки з виставки» М.П. Мусоргського» з використанням аудіо-, відео- та графічних редакторів (Sound Forge, Movies Studio Platinum, Photoshop).

4. Демонстрація прийомів тембрального збагачення музичної композиції для створення оптимально реалістичного звучання змодельованої картини (на прикладі класичних творів).

5. Презентація проекту з використанням моніторного мікшування для створення якісного індивідуального міксу кожного виконавця та зведення у загальну музичну картину готового твору.

Зразковий перелік питань до заліку:

1. Фізичні засади звуку.
2. Акустичні параметри студій та концертних залів.
3. Цифровий звук та його основні характеристики.
4. Мікрофонний прийом звукових сигналів.
5. Звукозапис музичних колективів.
6. Редакція та монтаж фонограм.
7. Інструменти мастерингу.
8. Основні засоби комп'ютерної системи звукозапису.
9. Мікшерний пульт: призначення, будову та принципи роботи.
10. Сучасні програмно-апаратні комплекси.
11. Віртуальні студії та віртуальні інструменти.
12. Процесори ефектів – просторових, динамічних, спектральних.
13. Сучасні аудіоредактори.
14. Розкрити поняття термінів: аранжування, транскрипція, обробка, парафраза, редакція та перекладення.
15. Струнна група в GM: сольні та ансамблеві пресети, можливість їх редагування. Трактування в MIDI-файлі.
16. Представництво дерев'яно-духових тембрів (пресетів) у GM та VST-інструментарії.

Прийоми аранжування та редагування віртуальної партитури під час використання цієї групи.

17. Відмінність комп'ютерного аранжування від темброво-акустичного: можливість суміщеного використання в ансамблі електронного та «живого» звучання.

18. Програмне забезпечення для створення музики (з одного боку, немусикантами та, з іншого – музикантами-професіоналами).

19. Мідна група в GM та VST-інструментарії. Принципи представництва міді у комп'ютерному аранжуванні та її «партитурі».

20. Ударні у GM. Класифікація та методи роботи з пресетами ударних у музичних комп'ютерних програмах.

21. Автоаранжувальники та музичні конструктори: художньо-творчі можливості популярних у Росії музичних комп'ютерних програм.

22. Клавішні в GM та VST-інструментаріях: функції в аранжуванні.

23. Органно-духові тембри в GM та VST-інструментаріях: особливості їх трактування в аранжуваннях та композиції.

24. Гітарні пресети в GM, VST-інструментарії, аналогові та семлерні. Функціональне трактування гітари в ансамблевих композиціях.

25. Синтетичні та звукові тембри та ефекти в GM: можливості їх застосування в аранжуванні та композиції.

26. Ансамблеве музикування із застосуванням MIDI-інструментів.

27. Класифікація програмних продуктів для музичної освіти.

Висновки до розділу 2

У вищій освіті склалися три напрями підготовки звукорежисерів – це музичний звукозапис, театральнo-концертна звукорежисура та звукорежисура екранних мистецтв. При тому, що ці три спеціалізації мають багато спільного, є і важлива специфіка, яка вимагає навчання за різними програмами з включенням різних дисциплін, різних методик відбору, різних видів практики і так далі.

Неухильно зростає популярність професії, а з нею зростає і кількість вузів, де готують звукорежисерів, розширюється географія навчальних закладів. Але, на жаль, кількість переходить у якість дуже повільно, надто це складний і багатофакторний процес, що включає і кваліфікацію викладацьких кадрів, і технічну базу вузів, і рівень підготовки абітурієнтів.

Найважливішим етапом навчання є найперший — власне відбір найбільш підходящих і здібних абітурієнтів. Для звукорежисерської спеціальності це ще й надзвичайно складне з методичної точки зору завдання. Насамперед тому, що навчання звукорежисурі на рівні середніх спеціальних навчальних закладів з'явилося порівняно недавно, тільки шукає правильні шляхи навчання, кількість випускників коледжів та училищ за спеціальністю «Музичне звукооператорство» невелика, і, скажімо прямо, не завжди ці випускники на голову вищі за ті, хто ще навчався професійно звуковим технологіям.

Мабуть, жодна кіношкола у світі не готова стверджувати, що знайшла універсальний спосіб підготовки та виховання кінорежисерів, адаптованих до професійної діяльності в сучасних умовах і індивідуальність, що при цьому зберегли. Немає і точного тесту успішності кіновузів. Про неї можна судити за кількістю відомих у кіносвіті випускників та їх фільмів – переможців міжнародних фестивалів, за оцінками ключових груп (викладачів, студентів, представників професійних кіл) тощо.

Досвід організації навчання у провідних європейських країнах дає достатнє уявлення про рівень якісної підготовки спеціаліста, зміст навчальних програм свідчить про широке коло інформації для опрацювання студентами, значну увагу до реалізації практик і здобуття необхідних професійних компетенцій, а також на досить високий рівень оцінки якості професійної підготовки.

РОЗДІЛ 3. ХАРАКТЕРИСТИКА ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ЗВУКООПЕРАТОРА В УКРАЇНІ

3.1. Український досвід підготовки звукооператорів

Підготовка звукорежисерів в Україні здійснюється в межах галузі знань 02 – культура і мистецтво, спеціальності 021 – аудіовізуальне мистецтво.[18]

Система підготовки спеціалістів вищої кваліфікації у сфері роботи зі звуком відбувається на рівні бакалаврів, магістрів та докторів філософії. Ці програми завершуються присвоєнням відповідного кваліфікаційного рівня – для бакалаврів перший рівень, для магістрів відповідно другий і для докторів філософії третій рівень вищої освіти.

Окрім повного циклу вищої освіти, який триває 4 роки для бакалавра та доктора філософії і 1,5 роки для магістра, є ще й короткострокові форми підготовки звукорежисера, які дають лише відповідний сертифікат, а не диплом про вищу освіту відповідного кваліфікаційного рівня.[24]

Певна формалізація форм і методів набуття вищої професійної освіти дещо стримує автономні можливості освітніх програм і формалізують процес розробки та впровадження освітніх програм на ринок освітніх послуг, але з іншого боку дають можливість розробки Стандарту вищої освіти відповідного рівня професійної підготовки. Наявність Стандарту у відповідній освітній галузі дає можливість визначити базові характеристики спеціаліста, а також загальні і спеціальні результати навчання, відповідні навички і компетентності майбутнього спеціаліста.

Спробуємо визначити особливості освітніх програм на прикладі наявних освітньо-професійних програм бакалаврського рівня у провідних закладах вищої освіти України.

Міжнародний гуманітарний університет (Одеса).[31]

Звукорежисер – професія, яка до недавнього часу входила в перелік кваліфікацій 021 (аудіовізуальний мистецтво і виробництво). Професіонали цієї

спеціальності повинні володіти цілим рядом знань в області акустики, фізичних властивостей звуку, знаннями і практичними навичками роботи з необхідним обладнанням як під час студійної роботи, так і в концертних залах (включаючи стадіони й відкриті майданчики). Дипломовані фахівці такого рівня відсутні сьогодні на ринку праці, тоді як попит на них постійно зростає.

Основні дисципліни: музично-теоретичний цикл, звукорежисура, акустика, історія кіно і телебачення, студійний практикум, аранжування.

Кафедра звукорежисури, як окремий структурний підрозділ Міжнародного гуманітарного університету, була створена 16 вересня 2002 року. Її очолив відомий фахівець – звукорежисер вищої категорії Національної кіностудії імені О. П. Довженка Лукаш Віктор Миколайович, який закінчив Київську державну консерваторію по класу фортепіано та електроакустичний факультет Київського політехнічного інституту.

Освітня програма «Звукорежисура» реалізується в Київському національному університеті культури і мистецтв на кафедрі звукорежисури. [25]

Кафедра здійснює підготовку фахівців за спеціальністю 021 «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво», освітньо-професійна програма «Звукорежисура» за освітніми рівнями: бакалавр, магістр.

Основні освітні компоненти освітньої програми:

Тракти звукопередач та пристрої обробки звуку

Основи електроніки

Програми цифрового аудіоредагування

Теорія музики

Електроакустика

Режисура кіно і телебачення

Програми багатоканального запису звуку

Аранжування та зведення музичних композицій

Режисура монтажу

Інструментознавство.

Освітні програми у галузі звукорежисури реалізовані у Комунальному закладі вищої освіти Київської обласної ради "Академія мистецтв імені Павла Чубинського"[32]

Освітня програма: «Звукорежисура» реалізована на кафедрі Музичне мистецтво естради

Предметна область спеціальності включає виконавську складову звукорежисерської діяльності та музичного оформлювача, а також виявляє музичне мистецтво як художній феномен, закономірності музично-історичного процесу, висвітлює світову та вітчизняну практики звукорежисури, сучасну звукорежисерську діяльність.

Освітня програма забезпечує досягнення таких цілей навчання як підготовка високопрофесійних фахівців, здатних розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у галузі музичної професійної діяльності.

Структура компонентів ОПП сфокусовані на вивченні музичного мистецтва як художнього феномену, музичної звукорежисури із запровадженням новітніх музично-інформаційних та мультимедійних технологій. Освітні компоненти, включені до освітньої програми, становлять логічну взаємопов'язану систему та в сукупності дають можливість досягти заявлених цілей та програмних результатів навчання, що гарантує здобувачам освіти професійну мобільність та конкурентоздатність на ринку праці.

Поставлена мета реалізується через вивчення таких обов'язкових дисциплін, як «Спеціальний клас. Звукорежисура», «Звукорежисерська концертна практика», «Звукорежисерська студійна практика», «Комп'ютерне аранжування», «Музично-звукове оформлення», блоку музично-теоретичних та музично-історичних дисциплін, які у своїй сукупності утворюють теоретичний зміст предметної галузі та забезпечують формування фахових компетентностей здобувачів освіти.

Важливе місце в ОПП становить оволодіння загальнонауковими методами, чому сприяє освітній компонент «Академічна доброчесність та основи науково-дослідницької роботи».

В освітній програмі пропонується цикл обов'язкових дисциплін загальної підготовки: «Історія України», «Українська мова (за професійним спрямуванням)» та дисциплін за вибором студента, що дозволяють підсилити професійну спрямованість, задовольнити індивідуальні освітні потреби здобувача освіти. Таким чином, зміст ОПП спрямований на забезпечення цілісності освітнього середовища за допомогою внутрішньо-предметних, міжпредметних зав'язків, що забезпечує студентоцентрикований підхід, задоволення освітніх і кваліфікаційних потреб, особистісний розвиток і творчу самореалізацію кожного майбутнього фахівця мистецької галузі.

Стандарт вищої освіти для першого (бакалаврського) рівня галузі знань 02 Культура і мистецтво спеціальності 025 «Музичне мистецтво» затверджено наказом МОН від 24.05.2019 р. № 727. Діюча ОПП «Звукорежисура» відповідає вимогам стандарту першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Освітньо-професійна програма з прикладною орієнтацією, спрямованою на вивчення складових професійної підготовки звукорежисерів та музичних оформлювачів, що передбачає опанування сукупністю художньо-естетичних знань з теорії, історії музики, звукорежисури, традиційних та інноваційних технологій майстерності та виконавства.

Освітня програма: «Звукорежисура» запроваджена у Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв на кафедрі академічного і естрадного вокалу та звукорежисури.

Предметною областю спеціальності 025 Музичне мистецтво на ОПП «Звукорежисура» є феномен музичного мистецтва як закономірний історичний процес розвитку світової та вітчизняної художньої культури від ранніх форм до формування сучасної звукорежисерської індустрії.

Зміст ОПП орієнтований на опис, аналіз, пояснення та прогнозування процесів у музичному мистецтві, з акцентом на теорію, історію та практику звукорежисури.

Серед обов'язкових компонентів є комплекс психолого-педагогічних дисциплін гуманітарного циклу, спрямованих на засвоєння загальнонаукових теоретико-методологічних концепцій («Інформаційна культура та академічна доброчесність», «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)», «Психологія творчості», «Теорія і практика креативності», «Креативна економіка», «Стартапи в галузі культури»).

Предметну область зосереджено у циклі навчальних дисциплін, спрямованих на формування спеціальних (фахових) компетентностей – «Звукорежисура», «Електротехніка», «Звукотехнічна апаратура», «Музичні жанри та стилі європейського мистецтва», «Науково-технічні засади звукорежисури», «Інструментознавство», «Музично-інформаційні технології», «Звукорежисура в MIDI», «Звукорежисура кіно-телепрограм», «Мультимедійні технології», «Мастеринг», «Аудіовізуальне продюсування».

Зміст освітньо-професійної програми має чітку структуру; освітні компоненти, включені до освітньої програми, становлять логічну взаємопов'язану систему та в сукупності дають можливість досягти заявлених цілей та програмних результатів навчання.

Окремої уваги заслуговують освітні програми, реалізовані у непрофільних закладах вищої освіти. Звернемо увагу на КНУ ім. Тараса Шевченка, де у Навчально-науковому інституті журналістики реалізовано освітню програму: «Звукорежисура».

Мета програми – забезпечити поглиблену підготовку фахівців у сфері звукорежисури, сформувати готовність до розв'язання складних завдань створення ефективної звукової партитури телевізійних програм і кінофільмів різних видів і жанрів з урахуванням сучасних практик звукозображувального вирішення екранних творів.

Фокус програми зосереджений на спеціальній освіті в галузі аудіовізуального мистецтва і виробництва з фокусуванням уваги на підготовці професіонала зі звукорежисури кіно та телевізійної творчості.

До особливостей програми можна віднести організацію навчання на проектних засадах, що передбачає стажування здобувача освітніх послуг, де передбачений етап випробування, впровадження здобутих практичних знань з аудіовізуального мистецтва.

Основні освітні компоненти по програмі:

Сучасні світоглядні традиції у мистецтві

Сучасний соціокультурний дискурс

Сучасні мистецькі технології звукової виразності в аудіовізуальному мистецтві та виробництві

Акторська майстерність для звукорежисерів

Історія світового та українського кіно

Аудіовізуальне мистецтво як соціальний феномен

Звукорежисура у сучасному аудіовізуальному мистецтві і виробництві

Професійна майстерність звукорежисера

Кіно-, телевиробництво

Жанрово-стилістичні особливості звукорежисури в аудіовізуальному творі

Сучасне аудіо-візуальне виробництво: технологія (препродакшн для звукорежисерів)

Сучасне аудіо-візуальне виробництво: продукт (постпродакшн для звукорежисерів)

Студійний практикум: основи професійної діяльності звукорежисера кіно

Майстерність звукорежисера кіно: уміння та навички

Майстерність звукорежисера кіно: основи професійної творчості

Студійний практикум: основи професійної діяльності звукорежисера телебачення

Майстерність звукорежисера телебачення: уміння та навички

Майстерність звукорежисера телебачення: основи професійної творчості

- Спецкурс на розважальну тематику
- Спецкурс для ведучого програм телебачення
- Спецкурс зі звукорежисури
- Спецкурс зі сценарної майстерності та режисури
- Спецкурс із кіно-,телеоператорства
- Спецкурс з мистецької аналітики
- Спецкурс з виконавської майстерності
- Спецкурс з драматургії аудіовізуальних творів
- Спецкурс з сучасних інформаційних технологій
- Фундаментально-фахова підготовка ведучого (телебачення)
- Фундаментально-фахова підготовка ведучого (радіомовлення)
- Фундаментально-фахова підготовка сценариста, режисера кіно і телебачення
- Фундаментально-фахова підготовка кіно-телеоператора
- Фундаментально-фахова підготовка звукорежисера
- Професійна підготовка ведучого програм телебачення і радіомовлення
- Професійна підготовка сценариста, режисера кіно і телебачення
- Професійна підготовка кінотелеоператора
- Професійна підготовка звукорежисера
- Спецкурс з філософії
- Професійна та корпоративна етика
- Спецкурс із соціології масової комунікації
- Спецкурс з історії
- Спецкурс з економіки
- Спецкурс з екології
- Спецкурс з права
- Візуальні тренди сучасного мистецтва
- Презентація професійної діяльності в галузі аудіовізуального мистецтва

Як бачимо, досліджувана освітня програма пропонує фундаментальну теоретичну підготовку і низку спеціальних освітніх компонентів, що формують необхідні фахові компетентності.

Порівнюючи освітні програми спеціалізованих і універсальних закладів вищої освіти, можна відзначити наступні їх характеристики:

1. За обсягом кредитів на навчання вони абсолютно однакові.
2. Всі освітні програми відповідають Стандарту вищої освіти.
3. Всі освітні програми пропонують свої унікальні продукти, що відрізняють одну освітню програму від іншої. Вибір для абітурієнта дуже непростий, оскільки фундаментальні основи освітніх програм однакові, але набуті результати навчання будуть дещо різними через унікальність кожної фахової ОПП у закладах вищої освіти.

4. Кожна освітня програма декларує високий рівень загальної і професійної підготовки.

Звернемося до короткострокових програм підготовки звукорежисерів. Ці програми не дають права на отримання вищої освіти у галузі, однак надають сертифікат, який може бути використаний при працевлаштуванні як документ, що засвідчує необхідний рівень кваліфікації.

Протягом курсу студенти знімають фільми у колаборації з іншими курсами, таким чином отримують багато практики та з кожним новим завданням вдосконалюють навички

За рік студенти знімають кілька різнопланових історій, тому звукорежисери зможуть також спробувати себе в різних жанрах

Куратори курсу забирають найкращих студентів до себе на практику або одразу на роботу

Заняття проходять на кіностудії FILM.UA, найбільшій у Східній Європі, в атмосфері безупинного кінопроцесу поруч з тими, хто зараз знімає фільми [21]

Співпраця з однокурсниками дуже часто перетворюється в майбутньому в спільну роботу, створення продакшнів та постійну колаборацію.

Тривалість програми 1 навчальний рік (1 жовтня - 31 липня).

Лекції проходять двічі на тиждень - Середня з 18:30 до 20:30, Субота з 11:00 до 18:00

Також щосуботи в кіношколі відбуваються загально потокові лекції з історії кіно, зустрічі з представниками кіноіндустрії, куди мають доступ студенти курсу. Графік з 11 до 15.

Підготовка та зйомка колаборативних чи дипломних фільмів проходить паралельно з лекціями.[21]

3.2. Залучення міжнародного досвіду у підготовці звукорежисерів

SAE (School Audio Engineer) – це міжнародна організація та школа, в якій готують аудіоінженерів, тобто звукорежисерів. Такі школи функціонують у всій Європі. У них є уніфікована навчальна система та технічна база. Після закінчення такої школи випускник отримує Міжнародний сертифікат професійного аудіоінженера. [73]

Сьогодні багатогранність професії звукорежисера в сучасних радіопередачах порушує питання якості професійної підготовки фахівців у цій галузі. У цьому вся процесі необхідно застосовувати як багатий досвід минулого, а й досвід передових розвинених країн. Звукорежисери в Західних країнах проходять дуже ретельну спеціальну професійну підготовку як у технічному, так і в музичному плані та ґрунтовно готуються перед початком самостійної роботи. Досвід передових звукорежисерів систематизується та навчається у спеціальних навчальних закладах. Для якісної підготовки звукорежисерів необхідно визначити обсяг підготовки, що складається з двох основних етапів: оволодіння музичними та технічними знаннями; - Поява нових методів радіопередачі, у зв'язку з впровадженням нових технологій в озвучуванні програм мовлення, періодично підвищуючи кваліфікацію.

Це, своєю чергою, сприяє вдосконаленню професії звукорежисера. Майстер-класи досвідчених фахівців можуть відіграти важливу роль у

становленні звукорежисеру ефіру. Їхні навички роботи з ефірним звуком є прикладом для молодих звукорежисерів. У процесі підготовки звукорежисерів у сфері телерадіомовлення велике значення мають такі напрями основи знань, як акустика, ази музичних знань, музичний супровід теле- та радіопрограм, основи прослуховування та аналіз, а також оркестрування музичних творів.

Крім набуття цих знань, важливо також виконувати практичні завдання: аналіз та підбиття підсумків озвучування теле- та радіопрограм у вигляді рефератів, курсові роботи, технічний звукозапис живих виступів, самостійне озвучування коротких відеовиступів тощо.

У сучасній звукорежисурі на сьогоднішній день намітилося кілька основних напрямків: музична чи концертна звукорежисура, театральна звукорежисура, реставраційна звукорежисура, звукорежисура кіно та телебачення. Кожен напрямок має не лише свої специфічні риси, а й потребує індивідуального підходу до освіти молодих звукорежисерів. Найбільш «обладнана» в цьому плані музична звукорежисура, чого не можна сказати, наприклад, про реставраційну звукорежисуру.

Основні проблеми в освіті звукорежисерів-реставраторів полягає, як правило, у відсутності у державних освітніх установ грошей на купівлю дорогого обладнання, а також у неможливості запросити досвідчених звукорежисерів-реставраторів та майже повній відсутності необхідних навчальних посібників та програм.

Крім того, в їх освіті є і етична проблема, яка хвилює звукорежисерів, що працюють у цій сфері. Майже кожен із них ставить собі питання: «Чи правомірно сучасними електроакустичними та комп'ютерними засобами «доводити» звучання запису, зробленого століття тому, до якісного рівня?»

Багато фахівців вважають, що у такому разі виникає можливість спотворення авторського виконання тощо. Хочу додати, виходячи з особистої практики роботи музичним редактором, що дуже часто саме фонограми з клацаннями, тріском грамплатівки здатні точніше відтворити атмосферу тієї чи іншої епохи. Тому майбутнім звукорежисерам-реставраторам необхідно

виховувати у собі, перш за все дбайливе поводження зі старими фонограмами, пам'ятаючи, що кожна з них – звуковий документ того чи іншого історичного періоду.

Чимало труднощів виникають і в освіті звукорежисерів саунд-дизайнерів, тобто тих, хто створює музику для заставок та відбитків до телепрограм. В ідеалі це мають бути професійні композитори.

Вибір навчання саме цього контингенту не випадковий. Він ґрунтується на переконанні, що музика, написана професійним композитором, може яскравіше та виразніше створити звуковий еквівалент заставці програми чи телеканалу. Це дає можливість, по-перше, вийти зі сфери дилетантизму і поставити саунд-дизайн на професійну основу, а по-друге, може залучити молодих професійних композиторів для роботи на сучасному телебаченні. Все це зрештою послужить головній меті – формування позитивного звукового простору телерадіомовлення. Але на практиці цим часто займаються звукорежисери, які вміють поводитися зі звуковими комп'ютерними редакторськими програмами. Вони «вигадують» музику до відбивок і заставок, і це виходить в ефір, що неприпустимо.

Техніка, що стрімко розвивається, і нові технологічні прийоми зі звуком в ефірі, що з'являються, припускають уміння звукорежисера швидко перебудовуватися, опановувати нову техніку і засоби художньої виразності.

Дані міркування призводять до думки про створення «ідеальної» концептуальної моделі професії «звукорежисер ТБ і РВ», виявлення типових професійних завдань, що постають перед спеціалістом у цій галузі в рамках його творчої, комунікативної та виробничої діяльності.

Маючи кваліфікаційний тест, запропонований фірмою «Neuman», можна говорити про те, що це має бути фахівець, який виявляє міцні знання в галузі звукорежисерської техніки, має розвинений слух, культурний кругозір, різні відомості із суміжних областей знань, що вміє організувати процес над створенням звукової партитури теле- або радіотвору.

Багатогранність професії звукорежисера сучасного вітчизняного телерадіомовлення гостро ставить питання якості професійної підготовки фахівців у цій галузі. Тут нам корисно враховувати як багатий досвід попередників, а й передовий зарубіжний досвід. Західні звукорежисери мають дуже хорошу професійну підготовку не лише технічну, а й музику, і перш ніж починати працювати самостійно, ґрунтовно стажуються, проходячи всі етапи виробництва на сучасній технічній базі. Досвід передових звукорежисерів систематизується та вивчається у спеціальних навчальних закладах.

Для того, щоб забезпечити якісну підготовку вітчизняних звукорежисерських кадрів, потрібно визначити обсяг їхньої освіти, що складається з двох основних етапів:

- а) здобуття музично-технічної освіти;
- б) періодичне підвищення кваліфікації відповідно до появи нової телерадіомовної техніки та нових технологій озвучень ефірних програм.

Корисну роль в освіті звукорежисерів телерадіомовлення можуть відіграти «майстер-класи» із залученням досвідчених фахівців у цій сфері діяльності, які на реальних прикладах зможуть продемонструвати найбільш ефективні прийоми роботи зі звуком в ефірі.

Сьогодні виникла крайня необхідність у створенні та розробці різних ефективних навчальних програм для освіти звукорежисерів телерадіомовлення, включаючи і програми заочно-дистанційного навчання, які нададуть неоціненну допомогу в освіті периферійних звукорежисерських кадрів, а також виданні спеціальних навчальних посібників та комп'ютерних програм та додаткової освіти.

Для успішної роботи зі звуком в ефірі звукорежисеру необхідно не тільки володіти певним колом знань, а й постійно займатися самоосвітою. Існує два ефективні способи самоосвіти, причому обидва вони вимагають систематичності.

Насамперед необхідно більше слухати музику різних жанрів і стилів, фіксуючи свої найбільш яскраві відчуття від прослуханого в особистій музичній

картотеці. Людська пам'ять не може утримати величезну кількість інформації, а зафіксований запис дозволить правильно та швидко вибрати необхідний музичний фрагмент для звукового оформлення теле- та радіопрограми. На картці записуються ім'я автора, назва твору, його коротка характеристика

По-друге, слід систематично аналізувати телерадіомовну продукцію, звертаючи увагу на моменти слухового дискомфорту. Паралельно з цим автоматично відзначаються вдалі прийоми зі звуком.

По-третє, необхідно проводити оцінку якості звукозапису з погляду її естетичних та художніх властивостей.

Незважаючи на те, що звукорежисура телерадіомовлення має низку своїх специфічних особливостей, запропонований метод оцінки якості звукозапису цілком можливий та ефективний.

У процесі оцінки якості звукозапису головне для звукорежисерів – оперативність, опора на слухові відчуття, естетична оцінка її художніх достоїнств та недоліків.

Як зазначають фахівці, велику роль у цьому процесі відіграє якість апаратури, що відтворює. Прослуховування аудіофонограм можна робити як у спеціальному приміщенні, що відповідає встановленим акустичним нормам на спеціальній апаратурі, так і вдома, але за наявності високоякісної техніки або професійних телефонів. На наш погляд, останній вид роботи найбільш підходить для навчально-тренувальної роботи звукорежисерів.

Процес оцінки звукозапису включає як об'єктивний, і суб'єктивний чинник. Суб'єктивна оцінка якості звукозапису спирається на рекомендації, розроблені міжнародною організацією радіо та телебачення ОІРТ для можливості успішного міжнародного обміну мовною продукцією. [13]

Дотримуючись цих рекомендацій, оцінка якості аудіофонограми включає наступні параметри: прозорість (роздільне сприйняття кожного компонента звукової палітри), просторове враження (різноплановість звуку), музичний баланс (смыслова врівноваженість гучності звучання окремих груп інструментів, тем, специфічне забарвлення звуку), художня якість (виконання),

стереофонічний ефект (відчуття просторового розподілу та роздільної здатності звучання), техніка прийому звуку (сумарна оцінка технічної якості звучання), інструментування (аранжування), перешкоди (фактори, що заважають) тексту), динамічний діапазон (параметр інтенсивності та насичення звучання).

Об'єктивний контроль якості звукозапису має на увазі обов'язкову наявність спеціальних приладів, що дозволяють візуально оцінити параметри звукового сигналу, динамічний рівень, спектральний склад, стереофонічне звучання.[57]

Профіль спеціальності «звукорежисер телерадіомовлення» передбачає наявність цілого комплексу знань на стику художньо-мистецьких та технічних наук. При цьому важливо наголосити на необхідності володіння цими знаннями в рівній мірі.

Без розуміння основних тенденцій розвитку аудіовізуальної культури та мистецтва, без уміння володіти всією системою виразних засобів екрану та радіо неможливо забезпечити якісний рівень звукорежисерів телерадіомовлення. Тому під час підготовки фахівців у цій галузі необхідне вироблення активного творчого мислення, повноцінного та багатогранного розвитку особистості звукорежисера ТБ та РМ.

У зв'язку з цим величезну роль професійної підготовки звукорежисерів телерадіомовлення грають такі дисципліни, як акустика, звукове рішення телерадіопрограм, майстерність звукорежисера ТБ і РМ, інструментування, слуховий аналіз звукозапису тощо. Усі ці дисципліни покликані формувати професійну компетентність звукорежисера телерадіомовлення. При цьому слід врахувати, що професійну компетентність фахівця в цій галузі треба розглядати як динамічне і багатогранне явище, пов'язане з технічними засобами, що активно розвиваються, і новими технологіями роботи. ти зі звуком.[10;13;]

Вивчення спеціальних дисциплін пов'язане з виконанням різноманітних практичних завдань: рефератів з аналізом звукових партитур програм телерадіомовлення, курсових робіт, що включають такі важливі для виробничого

процесу завдання, як технічний запис «живого» звуку, самостійне озвучення відеофрагменту тощо.

Висновки до розділу 3

Українська система підготовки спеціалістів зі звукорежисури вищої кваліфікації включає в себе спеціалізовані заклади вищої освіти, а також факультети і кафедри класичних університетів.

Запропоновані освітні програми включають освітні компоненти, які формують компетентності і результати навчання, визначені Стандартом вищої освіти відповідного рівня. Кожна освітня програма, започаткована і реалізована у закладі вищої освіти маю свою особливість і унікальність, які визначають спеціальні компетенції своїх випускників для того, щоб ефективно конкурувати на ринку освітніх послуг.

Окрім освітніх програм вищої освіти, в Україні реалізовані короткострокові спеціалізовані програми підготовки звукорежисера, які не дають диплома про вищу освіту, однак отриманий сертифікат може свідчити про достатній рівень професійної підготовки для працевлаштування за обраною спеціальністю.

Порівняльний аналіз українських та закордонних освітніх програм свідчить про прагнення українських ЗВО інтегрувати провідний зарубіжний досвід підготовки звукорежисерів для кіно і телебачення.

ВИСНОВКИ

Характер та специфічні особливості фахових рис звукорежисера

Звукорежисер – це творча професія, пов'язана із створенням звукових художніх образів, формуванням звукової палітри та драматургічної концепції твору, створення нових звуків та їх обробкою. Професійний звукорежисер, як правило, має музичну освіту, володіє технічними аспектами професії, добре знає фізику звуку, знається на музичній психоакустиці.

Звукорежисер відіграє критично важливу роль у музичній, кіно-, теле-, івент та ігровій індустрії. Вони використовують спеціалізоване звукове обладнання та технології для запису, обробки, покращення, відомості та відтворення звуку. Ця робота потребує художнього таланту, технічної майстерності, універсальності у жанрах та постійного навчання.

Взаємодія освітніх компонентів у процесі творчої підготовки звукорежисера.

Світова практика підтверджує що звукорежисер є важливою творчою одиницею в процесі створення фільму. Тобто для майбутнього звукорежисера важлива не тільки технічна освіченість, а також глибоке розуміння процесу створення кіно як творчого. Світова практика освітнього процесу звукорежисерів кіно демонструє що в процесі навчання необхідно вивчати загалом кіно- дисципліни, як то історія кіно, режисура, акторська майстерність, операторська майстерність тощо. Це підводить до наступного висновку.

Аналіз освітніх програм підготовки звукорежисури у провідних закладах вищої освіти Європи та США.

Насамперед, важливо звернути увагу на те що в багатьох закордонних навчальних закладах відомих своєю школою, таких як FAMU (Прага), Берлінська академія кіно та телебачення, Лодзинська кіношкола та інші виокремлюють підготовку звукорежисерів кіно від музичних звукорежисерів. Вочевидь ці професії споріднені матерією з якою працюють а також набором інструментів які використовуються, але набуття навичок в кожній професії вимагає значної концентрації саме в галузі подальшої роботи. Таки підхід

частково практикується і в Україні в КНУТКТ ім. І.Карпенка Карого. Вважаю що це вдалий підхід, який потрібно розвивати в подальшому.

Також не можна не помітити що закордонні навчальні заклади мають змогу широко спиратись на практичні роботи студентів, для чого в межах навчальних закладів існує підготовлена матеріально-технічна база. Це важливий елемент на якому варто зупинитись, оскільки професія звукорежисера кіно є практичною, тобто в результаті роботи звукорежисера виникає твір. Як ми зазначали вище значна частина компетенцій звукорежисера кіно - це навички роботи з відповідним обладнанням. Так в розпорядженні студентів Берлінської академії кіно та телебачення є повноцінний парк знімальної (записувальної) техніки, а також в навчальних корпусах обладнанні студії звукозапису в т.ч. за стандартом Dolby 7.1. Так само процес побудований в FAMU. В деяких закордонних кіношколах, а також українських приватних існує практика співробітництва між навчальним закладом і компаніями які надають техніку в оренду, таким чином студенти кіношколи мають можливість обмежено використовувати матеріально-технічну базу зазначених компаній для створення курсових та дипломних робіт. Якщо студент не вкладається в задану кількість часу, то студент може продовжити працювати з обладнанням за власний кошт. Таким чином можна зробити висновок що матеріально-технічне забезпечення це дуже важлива складова процесу навчання. Сучасні технології лише частково вирішують цю проблему.

Дослідження досвіду українських закладів вищої освіти з точки зору інтеграції передового досвіду підготовки звукорежисерів.

Для нас важливим став розвиток нових технологій. Протягом останніх років відбулось стрімке зростання кількості і якості програмних засобів, які спрощують роботу звукорежисера, а також замінюють собою деякі технічні засоби. Це важливо враховувати при плануванні матеріально-технічного забезпечення навчання в двох аспектах. По-перше важливо брати до уваги що майже всі прилади обробки звуку були замінені на програмні засоби. По-друге деякі програмні засоби стали професійним стандартом в індустрії, і

звукорежисеру необхідно освоїти саме їх. І це в свою чергу дозволяє мінімізувати витрати на професійне устаткування. Що робить більш доступним навчання для сучасних українських студентів.

Будь-який напрямок сучасної звукорежисури потребує індивідуального підходу у становленні молодого звукорежисера. Розробка прийомів, нових технологічних методів, що застосовуються під час роботи зі звуком в ефірі, від звукорежисера телебачення та радіо вимагає швидкої адаптації до новин, освоєння нових прийомів та застосування художньої виразності.

Звукорежисер повинен добре розумітися на всіх видах техніки, що використовується у своїй професійній діяльності. Від дрібних елементів, що використовуються спеціально для звукового оформлення та дизайну, до інструментів, пов'язаних із звуковою режисурою. Досвід та кваліфікація звукорежисера у знанні та використанні під час роботи професійних технічних засобів служить успішному вирішенню творчих завдань. Наприклад, звукорежисер у театрі має поєднувати два напрями творчості, тобто, кваліфіковано керувати творчими та технічними засобами. Крім того, необхідно мати чітке уявлення про драматургію, режисерські, акторські та сценічні рішення і, відповідно, засвоїти прийоми акторської майстерності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Асаф'єв Б.В. Вибрані статті про музичну просвіту: 1965. – 151с.
2. Балл Г.О. Теорія учбових задач: Психолого-педагогічний аспект: 1990.184 с.
3. Баранюк І. Г., Бедлінський В. О., Моргун В. Ф., Тарасова Т.Б. Професійна культура: сутність, фахові особливості, розвиток : колективна монографія. Суми: Вид-во СумДПУ, 2016. 300 с.
4. Белявіна Н. Д. Методологія та методика викладання фахових мистецьких дисциплін : підручник. Київ : НАКККіМ, 2019. 280 с.
5. Белявіна Н. Д., Белявін В. Ф., Бондарець Н. Л. , Дьяченко В. В. Основи звукорежисури : навч. посіб. / під ред. Н.Д. Белявіної. Київ : НАКККіМ, 2011. 84 с.
6. Бут О. В. Звук як компонент образної структури фільму : автореф. дис. канд. мистецтвозн.; НАН України. Ін-т мистецтвозн., фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського. Київ, 2007. 19 с.
7. Власов Є. О. Музика у виставі. *Теорія і практика музично-шумового оформлення вистави*: навч. посіб. Луцьк : Волинська обл. друкарня, 2001. 61 с.
8. Вовкун В.В. Мистецтво режисури масових видовищ : підручник. Київ : НАКККіМ, 2015. 356 с.
9. Горпенко В. Г. Телевізійна педагогічна школа: минуле і сучасне / В. Б. Кісін: режисер, науковець, педагог: колективна монографія наук. ред.: О. В. Безручко: Київ: Видав. центр КНУКіМ, 2016. Т. 1. С. 61–82.
10. Даюк Ж., Дмитрак В. Історичні етапи виникнення та розвитку звукозапису *Нова педагогічна думка*. Рівне: 2018. № 4. 96 с.
11. Демещенко В.В. Д-30 Кіно як синтез мистецтв: звук і музика... : монографія. Київ : НАКККіМ, 2012. 336 с.
12. Дьяченко В. В. Творча діяльність українських звукорежисерів другої половини ХХ – початку ХХІ століття: теорія, історія, практика :

- автореф. дис. канд. мистецтвозн. НАКККіМ. Київ : НАКККіМ, 2018.
20 с.
13. Єфімова Н. М. Звук в ефірі : підручник. М. :2005. – 142 с.
- 14.Закону України "Про інформацію" *Відомості Верховної Ради України* , 1992, N 48, ст.651. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 30.05.2023)
- 15.Закон України "Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення" *Відомості Верховної Ради України* з URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 30.05.2023)
- 16.Закон України "Про радіочастотний ресурс України" *Відомості Верховної Ради України* URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 30.05.2023)
- 17.Закон України "Про Суспільне телебачення і радіомовлення України" *Відомості Верховної Ради України* URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 30.05.2023)
18. Закон України «Про телебачення і радіомовлення» *Відомості Верховної Ради України* URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 30.05.2023)
- 19.Закон України "Про телекомунікації" *Відомості Верховної Ради України* URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 1.06.2023)
- 20.Здоровега В. Й. Теорія і методика журналістської творчості : підруч. 2-ге вид., перероб. і доп. Львів : ПАІС, 2004. 143 с.
- 21.Звукорежисерська річна програма UFS URL: https://filmschool.com.ua/sound_producers
- 22.Корінний М.М., Шевченко В.Ф. Короткий енциклопедичний словник з культури. Київ: 2012. 384 с
- 23.Коротка історія телебачення URL :<https://tv-remont.info/our-articles/useful-information/korotka-istoriya-svitovogo-telebachennya-ssha-ta-inshi-krayiny/> (дата звернення 09.09.2023)

24. КНУТКТ імені І. К. Карпенка-Карого URL: <https://knutkt.com.ua/struktura/37.html> (дата звернення 14.09.2023)
25. КНУКіМ <https://ikitb.knukim.edu.ua/> (дата звернення 14.09.2023)
26. Линенко А. Ф. Професійна ідентичність в контексті професійної підготовки майбутнього вчителя: теоретичний аспект дослідження 2016. С. 72-76.
27. Лозова, В. І. Поняття «активність особи» як категорія педагогіки. Харків: 1982. 22 с..
28. Лубкович І. М. Соціологія і журналістика : підруч. для журналістів і не тільки. Львів : ПАІС, 2005. 176 с.
29. Мащенко І. Г. Енциклопедія електронних масмедіа : у 2 т. —: Всесвітній відео аудіо літопис: дати, події, факти, цифри, деталі, коментарі, персоналії. / за нов. ред., перероб. і доп. Запоріжжя : Дике поле, 2006. Т. 1. 384 с.
30. Мащенко І. Г. Енциклопедія електронних масмедіа : у 2 т. Термінологічний словник основних понять і виразів: телебачення, радіомовлення, кіно, відео, аудіо. Запоріжжя : Дике поле, 2006. Т.2. 511 с.
31. МГУ Одеса URL: <https://artmgu.com.ua/avmv-department> (дата звернення 14.09.2023)
32. Освітньо-професійна програма Звукорежисура Академії мистецтв ім. П.Чубинського URL: https://koukim.com/files/publiczna_informatsiya/profilu_osvitnikh_prohram/bak_oop_2021/zvuk_.pdf (дата звернення 14.09.2023)
33. Петров О. П. Режисура аудіовізуальних творів. Харків: 2018. 236 с.
34. Реріх М. К. Про вічне. М. 1991. 462 с.
35. Рязанцев Л. В. Звукорежисура : навч. посіб. Київ : ДАКККіМ, 2009. 144 с.
36. Семенова А.В. Словник - довідник з професійної педагогіки. Одеса: 2006. 221с.

- 37.Січкаренко К. О. Мережева організація інноваційної діяльності : Інститут економіки та прогнозування НАН України. Київ. 2015. 48 с.
- 38.Станіславська К. І. Мистецько-видовищні форми сучасної культури : монографія. Київ : НАКККиМ, 2012. 320 с. : іл.
- 39.Телевізійна педагогічна школа: минуле і сучасне. 2016 р.
- 40.Фількевич Г. М. Музика в драматичному театрі. Київ : КДІТМ, 2004. 72 с.
- 41.Фількевич Г. М. Співдружність муз: театр – музика – кіно : монографія. Київ : КНУТКТ, 2005. 76 с.
42. Цибульник Ю., Кусайкіна Н., Сучасний тлумачний словник української мови. Київ : 2011.1696с.
- 43.Шведюк О. Визначення мережевої структури як сучасної форми координації господарської діяльності. 2010. № 5 С.22–29.
- 44.S.Eisenstein., M. Glenny., R. Taylor Towards a Theory of Montage: London: British Film Institute, 1988, pp. 49 с.
- 45.EBU Operating Eurovision and Euroradio (2020). Loudness parameters for short-form content (adverts, promos etc.) Geneva
- 46.ENC Louis-Lumière. URL: <https://www.ens-louis-lumiere.fr/> (дата звернення 10.08.2023)
- 47.Filmakademie Baden-Württemberg URL: <https://www.filmakademie.de/> (дата звернення 11.08.2023)
- 48.FAMU URL: <https://international.famu.cz/> (дата звернення 12.08.2023)
- 49.Smelser N., Swedberg R. The Handbook of Economic Sociology. Princeton: Princeton University Press, 1994. P. 426–449.
- 50.Downes S. Connectivism. *Asian Journal of Distance Education* 2022. p.84
- 51.Hamela J.The Creative Aspect of Sound Engineering Process in Feature Film *The Polish Journal of Aesthetics* vol. 34 (3/2014) p. 23-44
- 52.King G., Greasley J., 2018. The Mixer's Guide to Loudness for Broadcast. iZotope Contributors.

- 53.PWSFTviT URL: <https://www.filmschool.lodz.pl/>
- 54.La Femis URL: <https://www.femis.fr/>
- 55.McGuire S., Pritts R., Audio Sampling: A Practical Guide. Burlington : Focal Press, 2008.
- 56.Nezhyva O. Higher education system in modern Germany: social-philosophical analysis. *Future human image*. Kiev. №2 (5)(1):164-170
- 57.Van Everdingen E., Grimm M., Schöpping C., 2010. Towards a recommendation for a european standard of peak and lkfs loudness levels. Framework: SMPTE Motion Imaging Journal URL: Retrieved from: <https://ieeexplore.ieee.org/document/7269884> (дата звернення 09.09.2023)
58. Loudness parameters for short-form content. URL: Retrieved from: <https://tech.ebu.ch/docs/r/r128s1.pdf> (дата звернення 09.09.2023)
- 59.The Mixer's Guide to Loudness for Broadcast URL: <https://www.izotope.com/en/learn/the-mixers-guide-to-loudness-for-broadcast.html> (дата звернення 09.09.2023)
- 60.Trends in the development of genres of modern television programs URL : <http://culture-art-knukim.pp.ua/article/view/155696> (дата звернення 09.09.2023)
- 61.Beranek L. Concert and Opera Halls: *How They Sound* 367 p Focal Press USA 1996
- 62.Zaharov N. Sensory Evaluation of Sound 202 p. EFI UK 2020
- 63.Nyquist N. The EQ and Compression Formula: *Learn the step by step way to use EQ and Compression together*: 57 p. Independently published 2018
- 64.Barron M. Auditorium Acoustics and Architectural Design: 504 p. Spon Press USA 2019
- 65.Pfanzagl-Cardone E. The Art and Science of Surround and Stereo Recording: Including 3D Audio Techniques: 436 p. Springer NY USA 2018

66. Hospers J. Philosophy of art URL:
<https://www.britannica.com/topic/philosophy-of-art> (дата звернення
10.09.2023)
67. Gibson D. *The Art of Mixing: A Visual Guide to Recording, Engineering,
and Production 2nd Edition*: 318 p. Focal Press USA 2005
68. Huber D.M. *Modern Recording Techniques*. Audio Engineering Society
Presents 9th Edition: 616 p. Routledge UK 2017
69. Owsinski B. *The Mixing Engineer's Handbook: 5th Edition* 127 p. Focal
Press 2012
70. Nyquist N. *The EQ and Compression Formula: Learn the step by step way
to use EQ and Compression together*: 59 p. Independently published 2018
71. Owsinski B. *The Recording Engineer's Handbook 4th Edition* Focal Press
USA 2017
72. Newhouse V. *Site and Sound: The Architecture and Acoustics of New
Opera Houses and Concert Halls*: 256 p. The Monacelli Press 1992
73. SAE URL: <https://www.sae.edu/gbr/>
74. *The Sound Reinforcement Handbook*: 432 p. Yamaha Japan 1988
75. Meyer J. *Acoustics and the Performance of Music: Manual for
Acousticians, Audio Engineers, Musicians, Architects and Musical
Instrument Makers Modern Acoustics and Signal Processing*: 459 p.
Springer USA 2009
76. Swallow D. *Live Audio: The Art of Mixing a Show*: 307 p. EFI UK 2022
77. Mehz S.Y. *Researching Live Music: Gigs, Tours, Concerts and Festivals*:
122 p. Focal Press USA 2021
78. Glenn Gould URL:
<https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/glenn-gould> (дата
звернення 04.09.2023)
79. URL:
<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B2%D1%83%D0%BA%>

[D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%B6%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80](#) (дата звернення 02.09.2023)